

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra Historie

HRAD A PANSTVÍ HUKVALDY VE STŘEDOVĚKU

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Nela Kovalová

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Michaela Antonín Malaníková, Ph.D.

Olomouc

2022

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího práce a s využitím uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne Podpis.....

Nela Kovalová

Poděkování:

Chtěla bych zde velmi poděkovat své vedoucí práce paní Dr. Antonín Malaníkové za cenné rady, trpělivost, vstřícnost a ochotu. Také bych chtěla poděkovat Národnímu památkovému ústavu v Ostravě, jmenovitě paní Šárce Janotové za velmi cenné rady a pomoc. Nakonec bych ráda poděkovala své rodině a příteli za podporu při psaní práce.

Obsah

1. Úvod	4
2. Založení hradu Hukvaldy v kontextu dění v Českých zemích ve 12. a 13. století.....	8
2.1. Dění v českých zemích za vlády Přemysla Otakara I.....	8
2.2. Kolonizace severovýchodní Moravy a aktivita Bruna ze Schauenburka v této oblasti.....	9
3. Hrad Hukvaldy.....	14
3.1. Hrad Hukvaldy ve 13. století	14
3.2. Stavební vývoj hradu Hukvaldy ve srovnání s hradem Hückeswagen a Osek..	20
3.3. Srovnání s hradem Starý Jičín	28
3.4. Dějiny hradu Hukvaldy do počátku 15. století	34
4. Závěr	37
5. Seznam pramenů a literatury	41
6. Resumé	47
7. Seznam obrázků	48
8. Obrazová příloha	50

1. Úvod

Hukvaldy, město na severovýchodě Moravy, je dnes známé hlavně díky hudebnímu skladateli Leoši Janáčkovi, který se zde narodil. Avšak také ve středověku bylo toto panství velice důležité, hlavně díky hradu, který tu pravděpodobně od druhé poloviny 13. století stál. A právě na toto období se tato práce zaměří.

První obecněji pojatá kapitola práce se bude zabírat děním v českých zemích za vlády Přemysla Otakara I., která nám poslouží jako úvod do problematiky. Následně bude chronologicky navazovat kapitola věnovaná osidlování Moravy, které bude také v krátkosti popsáno. Kolonizace započala již ve 13. století a největší podíl na této kolonizaci bývá připisován organizačním snahám Bruna ze Schauenburka. Olomouckým biskupem se stal roku 1246 a tehdy právě začal s podporou zakládáním sídel v tomto regionu.¹ V práci bych chtěla prozkoumat Brunovy aktivity spjaté s Hukvaldami, k čemuž je samozřejmě důležitým pramenem jeho závěť.² Dále bude následovat nejrozsáhlejší kapitola této práce, a to popis vývoje hradu Hukvaldy ve 13. století, kdy se zaměřím na první vlastníky a stavitele hradu, tedy rod Hückeswagenů, kteří pocházeli z Porýní a jsou neodmyslitelně spjati s Hukvaldami a jejich okolím. Budou zde rozebrány skutky provedené Hückeswageny, jejich přesun z Porýní na Severovýchodní Moravu. Naše pozornost bude zaměřena na Arnolda z Hückeswagenu, jelikož je nám známý jako nejstarší rodový příslušník. Následně se podíváme na vztahy Franka z Hückeswagenu s Brunem ze Schauenburka a poté taky na dalšího Hückeswagena Jindřicha, který je některými historiky považován za zakladatele hradu. Hückeswagenové drželi hukvaldské panství od příchodu Arnolda z Hückeswagenu ve 13. století. Poté již za Franka z Hückeswagenu jen jako biskupovi leníci. Velmi dobré vztahy udržovali s Příborem, který byl součástí jejich léna, také se od jisté doby Hückeswagenové nechávali nazývat jako „hrabata z Příbora“. Pro rozšíření informací bude doplněn popis heraldických památek příslušníků tohoto rodu.

Rod Hückeswagenů se ve 14. století z pramenů a listin vytrácí. Poslední prameny, které se týkají jeho působení na Moravě, pochází z první čtvrtiny 14. století, kdy se jedná o situaci,

¹ GALUŠKA, Luděk – KOUŘIL, Pavel – MITÁČEK, Jiří: *Východní Morava v 10. až 14. století*. Brno 2008.

² *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, V-2*. ŠEBÁNEK, Jindřich – DUŠKOVÁ, Sáša (edd.): Praha 1981 (Dále jen CDB V-2), č. 526, s. 75–82.

že Blud a Jindřich hrabata z Příboru o hrad Hukvaldy přišli. Poté nastupuje období častého střídání majitelů hradu, které se ustálí až o několik století později.

V kapitole týkající se 13. století bude také dále zkoumána otázka: Kdo založil hrad Hukvaldy? Budu zde analyzovat listiny z roku 1285³ a 1292⁴, které budou sloužit pro osvětlení situace týkající se právě onoho založení hradu. Mé stanovisko se bude opírat o závěry a zjištění odborné sekundární literatury, která bude rozebrána později. Dále bude v této kapitole popsána kastelologická stránka hradu doplněná o odborné názory historiků na toto téma. Vnější i vnitřní podoba hradu bude vždy doložena podrobným popisem, k čemuž budu využívat stavebně–historické průzkumy hradu. Hrad bude popsán jak z vnitřku, tak zvnějšku a bude doplněn také o obrazový materiál. Hrad se do dnešní doby bohužel nedochoval ve své původní podobě, tak se budu snažit popsat jej tak, jak vypadal ve 13., popř. ve 14. století.

Účelem této práce je zodpovědět si několik badatelských otázek. Jedna z otázek, která bude zodpovězena, je: jakou funkci plnil hrad Hukvaldy ve svých počátcích, jaké jsou Brunovy aktivity spjaté s panstvím a hradem Hukvaldy. Další kapitola této práce bude zaměřena na srovnání hradů Hukvaldy a Starého Jičína. Toto srovnání jsem zvolila z důvodu, že výše zmíněné hrady vykazují mezi sebou určité podobnosti. Oba hrady totiž patřily pod stejného majitele. Tomuto srovnání nebyla dosud věnována velká pozornost. Budu se snažit srovnat jejich geografickou polohu, funkce, samotné názvy hradu a architekturu. Jako základ pro zkoumání obou hradů využiji hrad Hückeswagen, nacházející se v Porýní, u kterého se pokusíme zjistit, jestli byl pro tyto hrady jakýmsi východiskem. Prozkoumám jeho polohu, funkci a další faktory s tím související. A učiním tak z důvodu, jelikož se jedná o prvotní dochovaný hrad rodu Hückeswagenů.

Hrad Hukvaldy se svou stavební dispozicí velmi podobá také hradu Osek/Riesenburg. K pochopení stavebně–historického vývoje hradu Osek mi dobře posloužily články Tomáše Durdíka a Jana Klapštěho *Dva pohledy na počátky hradu Riesenburg*⁵ a Ivana Lehkého *Malý „obří“ hrad Rýzmburk*.⁶ Pokusím se o nastínění určitých podobností mezi těmito hrady a také o obecnou charakteristiku procesu stavby hradů u nás v určitém století. Tyto obecné informace

³ *Codex diplomaticus et epistolaris regni Moraviae IV.* BOČEK, ANTONÍN (ed.). Olomouc 1845 (Dále jen CDM IV), č. 227, s. 297–299.

⁴ *Codex diplomaticus et epistolaris regni Moraviae V.* BOČEK, ANTONÍN – CHYTL, JOSEF (edd.). Brno 1850 (Dále jen CDM V), č. 14, s. 13–14.

⁵ DURDÍK, TOMÁŠ – KLAPŠTĚ, JAN: *Dva pohledy na počátky hradu Riesenburg*. *Archeologické rozhledy* 44, č. 2, 1992, s. 266–276.

⁶ LEHKÝ, IVAN: *Malý „obří“ hrad Rýzmburk*. In: KULJAVCEVA HLAVOVÁ, JANA – KOTYZA, OLDŘICH – SÝKORA, MARTIN: *Hrady českého severozápadu*. Most 2012, s. 149–204.

budou představeny v kapitole o dějinách hradu. Hrad v době středověku procházely různými etapami vývoje, zpravidla se jednalo o tři fáze, které podrobněji popíši níže. Srovnání hradu Hukvaldy s hradem Hückeswagen a s hradem Osek pojmu jako podkapitolu kapitoly, která se zaměřuje na 13. století.

Základními prameny využitými k poznání historie panství i hradu Hukvaldy jsou závěť biskupa Bruna,⁷ dále listina z roku 1285 a z roku 1294, kdy se Jindřich z Hückeswagenu podepisuje jako Jindřich z Hukvald.⁸ V následující kapitole týkající se 14. a 15. století se také zabývám bulou papeže Inocence VI.⁹ a také jsou zde rozebrány dějiny hradu v tomto období. Dalším druhem pramenů svého druhu jsou novodobé stavebně–historické popisy hradu, které jsou uloženy v Národním památkovém ústavu.

Co se týče literatury, tak jsem ve své bakalářské práci vycházela jednak z obecnějších publikací, jako jsou: *České země za posledních Přemyslovců I.: (1192–1253)*¹⁰ od Roberta Antonína, poté *Přemyslovci. Budování českého státu*¹¹ editované Petrem Sommerem, Dušanem Třeštíkem a Josefem Žemličkou, dále pak z publikace *Vladislav Jindřich*¹² Martina Wihody sloužící pro ucelení pohledu na dějiny Moravy v 1. polovině 13. století. Pro základní popis všech výše zkoumaných hradů bylo nezbytné vycházet z publikace Miroslava Plačka *Hrad a zámky na Moravě a ve Slezsku*.¹³ Pro popsání situace na severovýchodě Moravy jsem čerpala hlavně z článku *Rozsah újezdu Franka z Hückeswagenu a statky olomouckého biskupství na Severovýchodní Moravě*¹⁴ od Dalibora Janíše. Poté jsem se zaměřila spíše na konkrétnější publikace týkající se Hukvald. Paul Ziegler popsal rod Hückeswagenů a hrad Hückeswagen velmi dopodrobna, takže jsem pro zkoumání dějin rodu využila jeho publikace a další, na které odkazoval. (*Die Grafen von Hückeswagen in Mähren: ein Beitrag zur Siedlungsgeschichte Nordostmährens*).¹⁵ Co se týče otázky založení hradu, tak článek od Jaromíra Poláška a Jiřiny

⁷ CDB V-2, s. 75–82, č. 526

⁸ CDM IV, s. 297–299, č. 227.; CDM V, č. 14, str. 13–14.

⁹ *Codex diplomaticus et epistolaris regni Moraviae VII.* CHYTIL, Josef (ed.). Brno 1860 (Dále jen CDM VII), č. 322, s. 266.

¹⁰ ANTONÍN, Robert: *České země za posledních Přemyslovců I.: (1192–1253)*. Praha 2012.

¹¹ SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (edd.): *Přemyslovci. Budování českého státu*. Praha 2009.

¹² WIHODA, Martin: *Vladislav Jindřich*. Brno 2019.

¹³ PLAČEK, Miroslav: *Hrad a zámky na Moravě a ve Slezsku*. Praha 1996.

¹⁴ JANIŠ, D.: *Rozsah újezdu Franka z Hückeswagenu a statky olomouckého biskupství na Severovýchodní Moravě*, In: GALUŠKA, Luděk – KOUŘIL, Pavel – MITÁČEK, Jiří: *Východní Morava v 10. až 14. století*. Brno 2008. s. 195–203.

¹⁵ ZIEGLER, Paul: *Die Grafen von Hückeswagen in Mähren: ein Beitrag zur Siedlungsgeschichte Nordostmährens*. Brünn 1943.

Poláškové *Založili Hückeswagenové hukvaldský hrad?*,¹⁶ byl také velmi vypovídající a užitečný. U hradu Hukvaldy se nabízelo hned několik knih, a to od Jiřího Felixe *Hrad Hukvaldy* z roku 1925,¹⁷ Dobroslavy Menclové *Hukvaldy. Státní hrad a památky v okolí*¹⁸ a od Rostislava Vojkovského *Hukvaldy. Hrad východně od Příbora* z roku 2002.¹⁹ Podstatným zdrojem pro zkoumání jak hradu Hukvaldy, tak jeho panství byl článek Miloňe Dohnala: *Hukvaldské panství v období středověké kolonizace*.²⁰ Co se týče kastelologické stránky, tak článek Františka Musila a Vladimíra Wolfa *Hrad Hukvaldy ve vývoji moravské kastelologie*,²¹ sloužil k ucelení přehledu názorů historiků, kteří se o hrad Hukvaldy zajímali. Ke zkoumání hradu Starého Jičina jsem využila práce Adolfa Turka, zejména *Hrad a panství Starý Jičín*,²² která je obsáhlá a celkově zaměřena hlavně na hrad. Dále pak např. stavebně–historický popis od Lucie Augustinkové a Romany Rosové *Hrad Starý Jičín (Stavebně–historický průzkum)*.²³ Další literatura bude průběžně citována v celé práci v poznámkách pod čarou.

¹⁶ POLÁŠEK, Jaromír–POLÁŠKOVÁ, Jiřina: *Založili Hückeswagenové hukvaldský hrad?* In: POLÁŠEK, Jaromír – POLÁŠKOVÁ, Jiřina: *Archeologie Moravy a Slezska, Koprivnice, Hulín, Frýdek – Místek, Havířov*, 3, 2003, s. 174–183.

¹⁷ FELIX, J.: *Hrad Hukvaldy*. Ostrava 1925.

¹⁸ MENCLOVÁ, Dobroslava: *Hukvaldy. Státní hrad a památky v okolí*. Praha 1963.

¹⁹ VOJKOVSKÝ, Rostislav: *Hukvaldy. Hrad východně od Příbora*. Dobrá 2002.

²⁰ DOHNAL, Miloň: *Hukvaldské panství v období středověké kolonizace*. In: *Sborník Pedagogické fakulty v Ostravě*, 22, 1987, s. 3–15.

²¹ MUSIL, František – WOLF, Vladimír: *Hrad Hukvaldy ve vývoji moravské kastelologie*, In: *Hukvaldské etudy. Sborník studií in memoriam profesora Miloňe Dohnala* (14. 6. 1924–30. 3. 2004), Ostrava 2004, s. 25–37.

²² TUREK, Adolf: *Hrad a panství Starý Jičín*. Nový Jičín 1978.

²³ AUGUSTINKOVÁ, Lucie – ROŠOVÁ, Romana: *Hrad Starý Jičín (Stavebně–historický průzkum)*. Ostrava 2005. Uloženo v Národním památkovém ústavu, pobočka Ostrava.

2. Založení hradu Hukvaldy v kontextu dění v Českých zemích ve 12. a 13. Století

2.1. Dění v českých zemích za vlády Přemysla Otakara I.

Nástup krále Přemysla Otakara I. na trůn měl za následek zlepšení postavení a moci českého panovníka, co se situace v Evropě týče. Století 13. se v českých zemích nese ve znamení všeobecného rozvoje hospodářství, sociální struktury a osídlení.²⁴

Abychom pochopili kontext celé situace, musíme se podívat na rok 1192, kdy je z trůnu Václav II. sesazen Přemyslem, nejstarším ze žijících synů Vladislava II.²⁵ V tuto chvíli vstupuje do situace Jindřich Břetislav (pražský biskup, později i český kníže), který na stolci vystřídal Přemysla, a který rozdělil moravské úděly. Brněnský úděl byl svěřen Spytihněvovi a Vratislavovi, Olomoucko Břetislavovi a Vladimírovi. Poté se Přemysl pokusil získat pražský stolec zpět silou, ale to se mu nezdařilo. Po smrti Jindřicha Břetislava získal knížecí stolec Vladislav Jindřich, který byl toho času v Praze vězněn, ale jelikož Jindřich Břetislav zemřel, tak šlechta Vladislavovi udělila stolec, který chtěl poté získat silou Přemysl Otakar, ale bratr mu jej předal bez jakéhokoliv násilí. Bratři se nakonec dohodli, že Přemysl bude vládnout v Čechách a Vladislav na Moravě.²⁶

Po smrti římského císaře Jindřicha VI. začal zápas o císařskou korunu. Ještě před svým skolem zajistil nástupnictví svého syna Fridricha. Avšak roku 1198 byl nakonec zvolen římsko-německým králem Filip Švábský, který nejprve přijal pod svůj dozor mladého Fridricha, ale poté sám nastoupil do úřadu. Avšak kolínský arcibiskup Adolf se nechtěl vzdát tak snadno a již v červnu v Kolíně zvolil s dalšími významnými lidmi Otu IV. z rodu Welfů římsko-německým králem.²⁷ Tak začal spor mezi Štaufy a Welfy, do kterého byl samozřejmě zapojen i Přemysl Otakar I. a jeho bratr.²⁸

Do roku 1202 Přemysl Otakar I. a jeho bratr Vladislav Jindřich stáli na straně krále Filipa. Avšak díky činnosti papeže Inocence III. se Přemysl dostal do koalice Oty IV., čímž si

²⁴ ŽEMLIČKA, Josef: *Ekonomika českých zemí v období přechodu od raného k vrcholnému feudalismu*. Folia Historica Bohemica, Praha 1979, s. 109–129.

²⁵ ANTONÍN, R.: *České země*, s. 184–192.

²⁶ WIHODA, Martin: *Vladislav Jindřich*, s. 52–53.

²⁷ ANTONÍN, R.: *České země*, s. 184–192.

²⁸ BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Nad'a: *Velké dějiny země Koruny české*. Sv. 1., do roku 1197 /. Praha 1999, s. 666–670, 681.

opětovně vydobyl královský titul a byl korunován papežským legátem Guidem.²⁹ Svou moc chtěl Přemysl využít k povýšení pražského biskupství na arcibiskupství, ale to se mu nepovedlo.³⁰ Přemysl byl v té době velmi vlivnou osobou. Ocítl se v centru císařské protikoalice, kde si nakonec za svého „pravého“ císaře zvolil Fridricha II. Tím se vztahy Přemysla a Oty změnily, následně Ota odňal české království Přemyslovi. Avšak roku 1212 Fridrich II. Štaufský vydal Přemyslovi tzv. *Zlatou bulu sicilskou*.³¹ Byla vydána v Basileji 26. 8. 1212 jako odměna pro Přemysla Otakara I. za podporu Fridricha. Měla symbolický význam a potvrzovala privilegia z roku 1203 a 1198. Jedná se o jednu z nejcennějších listin raného českého království. Toho dne byly vydány ještě dvě listiny. První se týkala potvrzení určitých majetků českému panovníkovi v říši. Druhá byla tzv. listina *Mocran et Mocran*.³² Jedná se o jednu z nejdůležitějších listin týkající se Moravy.³³

Následující kapitola se bude totiž zabírat právě kolonizací severovýchodní Moravy a osobností Bruna ze Schauenburka. Po Přemyslovi Otakarovi I. nastupuje na český trůn jeho syn Václav I. Za jeho vlády se např. Staré město pražské stalo městskou obcí, nebo také Jihlava se roku 1240 stala horním městem.³⁴ V následující kapitole se budeme věnovat kolonizaci severovýchodní Moravy, kde se Hukvaldy nachází.

2.2. Kolonizace severovýchodní Moravy a aktivita Bruna ze Schauenburka v této oblasti

Nejprve bychom se měli na otázku kolonizace podívat více komplexně. Kolonizace tkvěla v zabírání volné nebo méně osídlené půdy novými osadníky. Jednalo se obvykle o lesy, pastviny nebo hůře dostupná místa.³⁵ V současné historiografii je otázka dělení kolonizace našich zemí na vnitřní a vnější považována za nepřesnou. Kolonizátory byli jak přistěhovalci z německo–jazyčných oblastí, tak lidé, kteří u nás již žili.³⁶ Ale obvykle se jednalo o nové

²⁹ ANTONÍN, R.: *České země*, s. 190–192.

³⁰ MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk: *Historický vývoj východní Moravy v 10. až 14. století a přínos archeologie k poznání jejich dějin*. In: GALUŠKA, Luděk – KOUŘIL, Pavel – MITÁČEK, Jiří: *Východní Morava v 10. až 14. století*. Brno 2008, s. 16–17.

³¹ ANTONÍN, R.: *České země*, s. 200–202.

³² VANÍČEK, Vratislav: *Velké dějiny země Koruny české*. Sv. 2., 1197–1250 / . Praha 2000, s. 98–99, 108–109.; WIHODA, Martin – ŽEMLIČKA, Josef: *Zlatá bula sicilská. Mezi mýtem a realitou*. Praha 2014, s. 34–35.

³³ Tamtéž, s. 86–93. KOSS, Rudolf: *Mocran et Mocran*, Praha 1928, s. 3–28.

³⁴ SOMMER, P. – TŘEŠTÍK, D. – ŽEMLIČKA, J. (edd.): *Přemyslovci*, s. 174, 305.

³⁵ ANTONÍN, R.: *České země*, s. 43–45.

³⁶ Tamtéž, s. 323–324.

osadníky z právě německo–jazyčných oblastí.³⁷ V průběhu 13. století dochází k intenzivnímu osidlování severovýchodní Moravy. Následně bych chtěla uvést právě geografický popis severovýchodní Moravy.

Severovýchodní Moravou protéká řeka Ostravice, která pramení mezi Lysou horou a Smrkem. Západněji se nachází další vrch zvaný Ondřejník, z něž vyvstává řeka Ondřejnice, která protéká dalším významným historickým městem, a to Brušperkem. Ondřejnice také lemují námi zkoumanou část této oblasti, a to Hukvaldy. Ještě více na západě se vyskytuje říčka Lubina, která pramení na Radhošti. Příbor a Frenštát nalezneme nejvíc na severu.³⁸ Všechna tato města/městečka/osady a řeky byla součástí hukvaldského panství, jehož dominantou byl hrad Hukvaldy. Co se týče hor v okolí hukvaldského panství, situace je velice rozmanitá. Přímo nad Hukvaldami se rozprostírají Chlebovické Hůrky, které prostupují poté v Hukvaldský vrch a Kazničov.³⁹ Kazničov svou severní částí zasahuje do hukvaldské obory, která se dnes rozprostírá kolem hradu. Byla založena v 16. století Vilémem Prusinovským z Vickova.⁴⁰

Jedním z významných sídel severovýchodní Moravy byl ve středověku bezpochyby Příbor. Příbor je nejstarší město v dnešním okrese Nový Jičín. První informace o budoucím městě pocházejí z listiny Přemysla Otakara II. z roku 1251. Přemysl Otakar II. v této době vykonával úřad markraběte. Listina se týká daru Franka z Hückeswagenu, který potvrzuje Přemysl Otakar II. Jedná se o farní kostel narození Panny Marie a 2 lány polností, poté 2 lány polností Oty, jehož jméno neznáme, a nakonec les v rozsahu 100 popluží.⁴¹ Město nejspíš založil Frank z Hückeswagenu, který jej poté využíval jako centrum panství. Roku 1307 se pak panství Příbor dostalo do rukou olomouckých biskupů.⁴²

Největší rozmach kolonizace na tomto území byl zaznamenán během 2. desetiletí 13. století. Většina kolonizátorů pocházela z Dolního Saska, např. biskup Bruno. Avšak severovýchodní Morava byla také často osidlována lidmi ze Slezska. Brunův kolonizační podíl byl nesmírně důležitý pro budoucí rozvoj.⁴³

³⁷ BAKALA, Jaroslav: *Nástup emfyteutické kolonizace a její úloha při stabilizaci feudální společnosti v českých zemích*. Časopis Slezského muzea – B, Brno, 33, 1983, s. 103–104.

³⁸ FELIX, Jiří: *Hrad Hukvaldy*, s. 44–46.

³⁹ LINHART, František: *Místecký okres*, Brno 2009. s. 8–12.

⁴⁰ FELIX, J.: *Hrad Hukvaldy*, s. 47–48.

⁴¹ *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae IV-1*. ŠEBÁNEK, Jindřich – DUŠKOVÁ, Sáša (edd.). Praha 1962 (Dále jen CDB IV-1), č. 225a, s. 392–392.

⁴² BAKALA, J.: *Založení města Příbora*. In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín 17*, 1976, s. 4–14.

⁴³ ANTONÍN, R.: *České země*, s. 43–45.

Datum narození Bruna ze Schauenburka není přesně známo. Nejčastěji se objevuje rok 1205. Pocházel z významného rodu Schauenburků a byl předurčen k církevní kariéře. V rámci této práce bych se chtěla zaměřit až na jeho činnost na Moravě.⁴⁴ Bruno patřil mezi oblíbence papeže, mezi které se dostal nejspíš díky svému bratru Adolfovi, který pobýval v Římě, a vytvářel tedy na papeže vliv. Své úsilí Bruno soustředil od 40. let 13. století na získání episkopátu v Olomouci. Ve funkci Bruno působil již od roku 1246, jelikož jeho první vydaná listina je z ledna roku 1247.⁴⁵ Bruno ze Schauenburka vykonával úřad biskupa až do roku 1281.⁴⁶ Začal na Moravě s podporou kolonizace a leníky si vybíral pečlivě,⁴⁷ byli to hlavně cizinci z říšského prostředí. Brunovi se povedlo propojit kolonizaci s lenní soustavou, olomoucké biskupství na tom tedy ekonomicky vydělávalo.⁴⁸ Jakmile na český trůn nastoupil Přemysl Otakar II., začalo se Brunovi dařit ještě lépe. Stal se chráněncem panovníka, působil hlavně jako králův diplomat a vyjednávač.⁴⁹ Celkově byl lenní systém, který Bruno vytvořil, důležitý pro obranu země, jelikož leníci měli určité povinnosti, např. byli svou vojenskou službou zaslíbeni biskupovi nebo králi, jevil se tento systém jako vyhovující, jak pro leníky, tak jejich pány.⁵⁰ Brunovo působení na Moravě je symbolem zakládání měst, a to na místech starších sídlišť, tak méně často i nových na zeleném drnu, poté taky stavěním kamenných hradů, dále vznikaly např. nové fary a arcijáhenství.⁵¹ Biskupské hrady měli obvykle na starost leníci, kteří zde byli pověřeni správou. Základní správní jednotky biskupské lenní držby byly hrady neboli hradní okrsky zajištěné leníky. Hrady a hradní okrsky byly využívány pro obranu poddaných a také jako jejich dozor. Toto aspoň byla Brunova vize. Pravidelné dávky leníků byly zajištěny lánovým hospodářstvím (za 1 lán bylo potřeba zaplatit jednu hřivnu stříbra ročně).⁵² Bruno se ale nejvíce zapsal do dějin Moravy jako iniciátor kolonizace. Na severní Moravě založil města jako Ostrava, Místek nebo Brušperk. Zemřel 17. února 1281. Je pohřben v kostele sv. Mořice v

⁴⁴ SYCHRA, D.: *Raná církevní kariéra Bruna ze Schauenburka (1229–1245)*. Časopis Matice moravské 136, 2017, s. 37–47.; JAN, Libor.: *Věrně po boku svého krále. Bruno ze Schauenburka*. In: JAN, Libor – DRAHOŠ, Zdeněk (ed.) a kol.: *Osobnosti moravských dějin I*, Brno 2006, s. 63–67.

⁴⁵ SOMMER, Tomáš: *Nástup Bruna ze Schauenburka na biskupský stolec v Olomouci*. In: KALOUS, Antonín – STEJSKAL, Jan – ŠRÁMEK, Josef: *Jedinec a evropská společnost od středověku do 19. století*, s. 129–145.

⁴⁶ JAN, Libor.: *Věrně po boku*, s. 64–67. Nejspíš se úplně odstříhl od svých dřívějších působišť, neboť podle známých pramenů styky udržoval pouze se svou rodnou mindenskou diecezí.

⁴⁷ ANTONÍN, R.: *České země*, s. 326–327.

⁴⁸ JAN, L.: *Věrně po boku*, 71–73.

⁴⁹ BÁRTA, Stanislav: *Bruno ze Schauenburka a jeho role v politice Přemysla Otakara II.* In: *Pocta králi. K 730. výročí smrti českého krále, rakouského vévody a moravského markraběte Přemysla Otakara II* / Brno–Znojmo: Matice moravská, 2010 s. 73–79.

⁵⁰ HRABOVÁ, Libuše: *Biskup Bruno ze Schauenburku a hospodářské přeměny na Moravě ve XIII. století*. In: *Sága moravských Přemyslovců. Život na Moravě od XI. do počátku XIV. století. Sborník a katalog výstavy pořádané Vlastivědným muzeem v Olomouci a Muzeem města Brna k 700. výročí tragické smrti Václava III., posledního českého krále z dynastie Přemyslovců*. Olomouc, 2006, s. 145–152.

⁵¹ DOHNAL, Miloň: *Hukvaldské panství*, s. 6–7.

⁵² HRABOVÁ, L.: *Biskup Bruno ze Schauenburku*, s. 145–152.

Kroměříži. Jeho úspěšná kariéra ještě v závěrečné fázi zahrnovala funkci správce celé Moravy.⁵³ Po Brunově smrti nastoupil na jeho místo biskup Dětrich z Hradce. Vykonával svůj úřad v letech 1281–1302 a pokračoval v Brunem zavedeném trendu při kolonizování severovýchodní Moravy.⁵⁴

Leníky biskupa Bruna byli také Hückeswagenové spojení s Hukvaldami, považovaní v této době již za rod domácí,⁵⁵ neboť na severovýchodní Moravu přišli za vlády Přemysla Otakara I. Tyto informace se nacházejí v listinách o příchodu Arnolda z Hückeswagenu na severovýchodní Moravu.⁵⁶ Okolí Hukvald a Starého Jičina získal právě Bruno a nechal Hückeswageny, aby mu podstoupili východní část za 100 hřiven stříbra a na západní části se stali jeho leníky. Libuše Hrabová mluví o značném odporu proti zásahům biskupa do jejich bývalého vlastnictví. Tito leníci ale byli i tak zvláštními, protože zřejmě neplnili dané povinnosti, které musela většina ostatních leníků plnit.⁵⁷ K většímu přehledu o držbě Hückeswagenů nám poslouží Brunova závěť z roku 1267.

Zásadním dokumentem pro analýzu procesu kolonizace určitých severomoravských měst a zjištění okolností koupě majetku od Franka z Hückeswagenu a dalších různých majetkových transakcí, je závěť biskupa Bruna ze Schauenburka z 29. listopadu 1267.⁵⁸ Tato listina byla napsána před Brunovým odchodem do války proti Prusům a Litevcům. Výprava nebyla příliš úspěšná a Bruno se následující rok vrátil do Olomouce a ujal se svého úřadu.⁵⁹ Při analýze této listiny bych se chtěla zaměřit na část týkající se vztahu Bruna a Franka a celkově na vymezení Frankova panství na severovýchodní Moravě.

Asi v polovině listiny se objevuje část, která se týká hückeswagenovských držav, a to popis újezdu koupeného od Franka, hraběte z Hückeswagenu.⁶⁰ Je zde vymezen rozsah újezdu. Situaci se v poslední době věnovali dva historici, kteří se v názoru liší, a to Tomáš Baletka, který říká, že se újezd rozkládal od soutoku řek Sedlnice a Odry, a Dalibor Janiš, podle

⁵³ DOHNAL, M.: *Hukvaldské panství*, s. 7–8.

⁵⁴ BERGER, Karl: *Die Besiedlung des deutschen Nordmährens im 13. und 14. Jahrhunderte*. Brünn 1933, s. 142–144.

⁵⁵ *Urkundenbuch für die Geschichte der Niederreins II*. LACOMBLET, Theodor. J. (ed.). Düsseldorf 1846, (Dále jen Urt-buch II) č. 25, s. 15.

⁵⁶ *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae III/1*. FRIEDRICH, Gustav (ed.). Praha 1942 (Dále jen CDB III/1), č. 66, s. 69–71.; Tamtéž, č. 119, s. 147–149.

⁵⁷ HRABOVÁ, Libuše: *Biskup Bruno ze Schauenburgu*, s. 145–152.

⁵⁸ CDB V-2, s. 75–82, č. 526.

⁵⁹ JAN, L.: *Věrně po boku*, s. 64–65.

⁶⁰ CDB V-2, s. 75–82, č. 526.

něhož je jako západní bod míněna řeka Sedlnice.⁶¹ Další hraniční bod tvoří nynější Stará ves nad Ondřejnicí (v minulosti „Bruneswerde“), která vlastnila 70 lánů. Další hranice jsou vesnice „Rosenowe“ (nejspíš nynější Proskovice) a ves Hrabová. Poslední hranici újezdu tvoří řeka Ostravice. Tento újezd („Bruneswerde“) získal Bruno tak, že ho odkoupil od ženy a dědiců Konráda z Plavče.⁶²

Oblast Hrabové a „Rosenowe“ byla osídlena již před příchodem Bruna. Oblast spadala pod olomoucké biskupství, takže Bruno zde obce založil. „Rosenowe“, jak už jsem zmínila výše, byly nejspíš Proskovice, ale mohlo se také jednat o Starou Bělou nebo o nějakou ves, která již neexistuje. Oblast újezdu od řeky Moravy, hlavně Příborsko (západní část újezdu) spadala do vlastnictví hraběte Franka. V újezdu se nachází i statky, které odkoupil Petr Herold. Statky ale nakonec byly získány zpět do rukou hraběte. V listině se dále píše o rozdělení území. Jsou zde zmíněny i výnosy o stanovení ceny stříbra, medu, soli a dalších věcí. Tyto výnosy se měly rozdělit mezi biskupa a hraběte, avšak výnosy z půdy se měly rozdělit podle území. To, které směřuje na Moravu, patřilo hraběti Frankovi a to, co směřuje do Polska, patřilo olomouckému biskupovi. Výjimku tvoří statky patřící zmíněnému Petrovi Heroldovi, kde se jejich společný výnos měl také dělit rovným dílem.⁶³ Na závěr je ještě zmínka o vykonavatelích Brunovy závěti.

⁶¹ JANIŠ, Dalibor: *Rozsah újezdu*, s. 199–200.; BALETKA, Tomáš: *Na třetí pak straně Proskovice a Hrabová. Konec jednoho mýtu a nový pohled na stav severovýchodní Moravy ve 13. století*. In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín* 51, 1997, s. 5–9.

⁶² JANIŠ, D.: *Rozsah újezdu*, s.199–201.

⁶³ CDB V-2, s. 75–82, č. 526

3. Hrad Hukvaldy

Hrad Hukvaldy byl dlouhá léta považován za hrad obranný, a to údajně díky své poloze, která měla zabraňovat útokům z Polska. Dnes už se názory historiků rozcházejí. Podobná debata se vedla také nad zakladatelem hradu, kterým byl údajně Arnold z Hückeswagenu. Prameny nám ale svěřují jinou pravdu. Tyto otázky v následujících kapitolách řádně rozebereme.

Pokud bychom vycházeli ze skutečnosti, že hrad Hukvaldy vybuďoval hrabě Arnold, mohli bychom odkázat na jeho hrad v Porýní, který až do doby, než přišel na severovýchodní Moravu, byl jeho sídlem. Z hradu Hückeswagen nejspíš čerpal své zkušenosti, co se stavění týče. Samotný hrad Hückeswagen je v pramenech doložen už v 11. století. Co můžeme dále vzít v úvahu, je stavba hradu Starý Jičín, který sloužil rodu Hückeswagenů jako rodinné sídlo. Této problematice, tedy srovnání hradů Hukvaldy a Starý Jičín se budeme podrobněji věnovat později.

Ve stručnosti by se hrad Hukvaldy dal popsat jako dvojitý hrad, který v průběhu středověku procházel rozsáhlou fortifikací. Až během renesanční přestavby došlo ke spojení s východní částí hradu. V období renesance se tento gotický hrad měl stát renesančním zámekem. Postavilo se nové severní křídlo a hrad se terénně vyrovnal. Ke stavbě křídla došlo nejspíš již před polovinou 16. století, neboť se nám dochoval letopočet na zdi roku 1551 a iniciály biskupa Jana Dubravia. V 16. století se hrad celkově rekonstruoval na pevnost. Prameny o těchto přestavbách se nám ale nedochovaly.⁶⁴ V následující části kapitoly se budeme věnovat hradu Hukvaldy a jeho srovnání s dalšími hrady a budou také popsány dějiny rodu Hückeswagenů.

3.1. Hrad Hukvaldy ve 13. století

Velká část dějin hradu Hukvaldy je ve 13. století spojena s rodem Hückeswagenů. Dějiny rodu a dějiny panství i hradu Hukvald se v tomto ohledu stírají, je tedy lepší zakomponovat je do jednoho celku.

⁶⁴ MUSIL, František – WOLF, Vladimír: *Hrad Hukvaldy ve vývoji*, s. 25–37.

Rod Hückeswagenů pocházel z Porýní.⁶⁵ Nejstarší dokument týkající se rodu Hückeswagenů je z roku 1085, kde je zmíněna osada Hückeswagen. Hückeswagenové zde vybudovali svůj sídelní hrad, o kterém se prvně zmiňuje listina z roku 1189. Jedná se o zástavní listinu Heinricha z Hückeswagenu, kdy zastavuje svůj majetek hraběti Engelbertovi.⁶⁶

Jedna z nejvýznamnějších osobností tohoto rodu byl Arnold z Hückeswagenu. Arnold byl synem hraběte Heinricha z Hückeswagenu.⁶⁷ Roku 1228 se již objevuje jeho jméno v listinách Přemysla Otakara I., kterému byl věrným služebníkem.⁶⁸ Bylo to vlastně z toho důvodu, že asi domlouval jako králův zmocněnec sňatek Anežky Přemyslovny s anglickým králem Jindřichem III. Plagenetem.⁶⁹ Toto se mu sice nepovedlo, ale už okolo roku 1230 byl za své dobré služby obdarován králem Přemyslem Otakarem I. rozsáhlými statky na severovýchodní Moravě. Setkání Přemysla Otakara I. a Arnolda nejspíš zprostředkoval arcibiskup Heinrich von Töln. Nabízí se také možnost, že se s králem spřátelili na vojenské výpravě do Porýní v letech 1198 a 1205.⁷⁰ I nástupci Přemysla, Václavu I., byl Arnold velmi blízký. Jeho jméno můžeme postřehnout v několika listinách, např. brněnských, opavských apod. Arnold z Hückeswagenu měl velký vliv na rozvoj kolonizace na území severní Moravy.⁷¹ Můžeme zde nalézt tři listiny z doby markraběte Přemysla (Přemysla Otakara II.), které se týkají Arnoldova bytí v Českých zemích. První, kterou bych chtěla nastínit, je listina z 5. dubna 1234, kdy listina potvrzuje práva kláštera v Hradišti. Arnold je zde zmíněn jako jeden ze svědků.⁷² V druhé listině vydané stejný rok se také objevuje mezi svědky a jedná se o potvrzení práv kláštera v Rajhradě.⁷³ Následuje několik další listin z let 1235–1238. Svůj právoplatný titul *comes Arnoldus de Huckleswagen* se ale objevuje až v listině z 20. února roku 1238 týkající se dědičných práv kláštera ve Waldassenu.⁷⁴ Arnold byl dlouhou dobu považován za zakladatele hradu Hukvaldy. Domněnka o založení hradu Arnoldem nevznikla náhodou,

⁶⁵ ZIEGLER, Paul: *Die Grafen*, s. 4–5.

⁶⁶ POLÁŠEK, Jaromír – POLÁŠKOVÁ, Jiřina: *Založili Hückeswagenové*, s. 174–176.

⁶⁷ KNIPPING, Richard: *Die Regesten der Erzbischöfe von Köln*. In: *Der Gesellschaft für rheinische Geschichtstudie*, Bonn 1909, č. 49. s. 8

⁶⁸ ZIEGLER, Paul: *Die Grafen*, s. 19–23.; CDB III/1, Č. 66, S. 69–71.; CDB III/1, Č. 119, S. 147–149.

⁶⁹ *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II.* FRIEDRICH, Gustav (ed.). Praha 1912 (Dále jen CDB II) č. 318, s. 313–314.; ZIEGLER, Paul: *Die Grafen*, s. 28.

⁷⁰ DOHNAL, M.: *Hukvaldské panství*, s. 3–5.

⁷¹ ZIEGLER, Paul: *Die Grafen*, s. 31–32.

⁷² CDB III/1, č. 66, s. 69–71.; TRÁVNÍČKOVÁ, Nela: *Rod z Hückeswagenu a jeho působení na severní Moravě*. Ostrava 2016. (nepublikovaná bakalářská práce katedry historie FF Ostravské univerzity), 19–20.

⁷³ Tamtéž, s. 104–106, č. 90.

⁷⁴ Tamtéž, s. 216–217, č. 175.; TRÁVNÍČKOVÁ, N.: *Rod z Hückeswagenu*, s. 19–20.

protože s velkou pravděpodobností Arnold své zvyky, znalosti a zkušenosti o stavbě hradů přenesl na Moravu právě ze své domoviny.⁷⁵

Majetek Arnolda z Hückeswagenu se rozkládal podél Odry. Panství sahalo od „pramene Odry až k hřebenu Beskyd a od Hranic až k soutoku řeky Odry s Ostravicí“.⁷⁶ Od roku 1235 se už Arnold tituloval podle Hukvald jako Arnold de Hukvald. Takže asi už obec Hukvaldy předtím existovala. V listině je zaznamenán jako „Arnoldus de Hugensvald“.⁷⁷ Ale jeho jméno v dalších listinách vidíme zase pod jinými názvy. Např. de Hucewahe, Hucswach.⁷⁸ Jelikož písaři psali podle toho, co slyšeli, tak nebyla ortografie vždy úplně jednotná. Mohlo se tedy jednat o nesprávné napsání jména nebo o falzum, jelikož novější historiografie s Arnoldem jako zakladatelem hradu nesouhlasí. Podle některých názorů se mohl Arnold ještě titulovat podle svého hradu v Porýní a ne podle nově postavených Hukvald.⁷⁹ Tato úvaha by také dávala smysl, jelikož v listině roku 1260 se jeho syn Frank vzdává hückeswagenovských držav v Porýní a jeho synové se titulují jako hrabata z Příboru až do roku 1285.⁸⁰ Hrad totiž nevypadá na stavbu z první poloviny 13., protože svým zevnějškem stavbu v tomto století nepřipomíná. Nacházela se zde pouze motta a hrad byl dostavěn až v pozdějších letech a to postupně ze dvou jader.⁸¹ Této problematice se budu věnovat v následujících částech.

Listina, která se týká hlavně Starého Jičina, byla listina z roku 1240, kterou vydal Arnold se svou manželkou Adélou pro klášter Steinfeld.⁸² Byla vydána právě na hradě Starý Jičín, jako svědek je zde zmíněn např. Gerlach nebo Arnoldův syn Frank. Listina potvrzuje působení Arnolda a Adély ve Starém Jičíně. V této listině darují premonstrátskou državu Röhnsdorf premonstrátskému klášteru ve Steinfeldu.⁸³ Listinu jsem zmínila z toho důvodu, že hrad Starý Jičín je také součástí mé práce, a to z pohledu srovnání tohoto hradu s hradem Hukvaldy. Také se jedná o první zmínku držby panství Arnoldem z Hückeswagenu.

⁷⁵ DOHNAL, M.: *Hukvaldské panství*, s. 3–5.

⁷⁶ HOSÁK, Ladislav: *Nejstarší dějiny Ostravy a Ostravska*. In: Ostrava., č. 1., 1963, s. 33.; BAKALA, J.: *Příborsko–hukvaldské*, s. 5–6.

⁷⁷ CDB III-1, č. 119, s. 147–149.

⁷⁸ Urt-buch II, č. 25, s. 15.

⁷⁹ TRÁVNÍČKOVÁ, N.: *Rod z Hückeswagenu*, s. 22.

⁸⁰ Tamtéž, s. 21.

⁸¹ SPURNÝ, František a kol.: *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Díl 2. Severní Morava*. Praha 1983, s. 95.

⁸² *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae III/2*. FRIEDRICH, Gustav – KIRSTEN, Zdeněk (edd.). Praha 1962 (Dále jen CDB III/2), č. 309. s. 323–324.; JUROK, Jiří – KOVÁŘOVÁ, Stanislava – LOUKOTKA, Lubomír – URBANEC, Jiří – VLACH, Bohumil: *Dějiny města Příbora*. Příbor 2002, s. 17.

⁸³ ROTH, F.W.S.: *Sine die Briefsammlung des Propstes Ulrich von Steinfeld aus dem 12. Jahrhundert*. In der Zeitschrift des Achener Geschichtsbereins, 18, 1896, s. 249.

Co se týče rodových heraldických památek, tak Arnold z Hückeswagenu nevyužíval erb svého rodu, měl svůj vlastní. Vyznačoval se koněm ve skoku otočeným doprava, obsahující příkrývku a sedlo. Tento fakt se nám může zdát povědomý, jelikož Ostrava využívá velmi podobného erbu. Ziegler byl toho názoru, že Ostravu založil Arnold z Hückeswagenu a svůj názor zakládal právě na tomto zjištění.⁸⁴ Můžeme zde opět odkázat na závěť biskupa Bruna, který s velkou pravděpodobností pověřil lokátora vysazením tohoto města. Biskup Bruno vlastně dovršil snahy, které započal biskup Robert.⁸⁵

U kapitoly týkající se 13. století a také rodu Hückeswagenů se musíme ještě pozastavit u otázky zakladatele hradu, kterou jsem již mírně nastínila výše. Ohledně této skutečnosti se vedou velmi rozsáhlé diskuze. Nachází se zde totiž zásadní problém, na kterém se historiografie nedokáže shodnout. Někteří autoři jako Řehoř Volný, Maurus Kinter nebo Jiří Felix říkají, že Arnold byl majitelem hradu Hukvaldy již v letech 1234–1237. K těmto letům se přiklání i Ladislav Hosák. Naopak podle Františka Linharta Arnold majitelem hradu nebyl, což zakládá na falzu listiny z roku 1237. Václav Novotný Arnolda zase považuje za Angličana, tuto mylnou domněnku vyvrátil nakonec Paul Ziegler. Tento autor o Arnoldovi píše jako o schopném muži, který se na severovýchodní Moravu dostal skrz český panovnický dvůr. Uvádí ho jako zakladatele hradu Hukvaldy, Starého Jičína, a dokonce mu přisuzuje i založení Místku, kde ovšem ostatní autoři uvádějí jako zakladatele Bruna ze Schauenburka. Nejblíže skutečnosti ale byl pravděpodobně Walther Latzke, který říká, že zakladatelem hradu byl až jeho syn Frank. S jeho názorem se ztotožňují také. Historička, jež se dlouhodobě historií Hukvald zabývala, Dobroslava Menclová, se těmto úvahám nebrání, ale ani je nepotvrzuje. Minulost je zahalená tajemstvím, neboť se nám žádná listina týkající se Hukvald před rokem 1250 nedochovala.⁸⁶

Důležitým zdrojem informací jsou pro nás listiny z roku 1285⁸⁷ a poté pojišťovací listina z roku 1294.⁸⁸ To, co nás ale zajímá, je, že roku 1285 máme první zmínku o hradě Hukvaldy, která hraběte Jindřicha z Hückeswagenu pojmenovává jako „dominus Henricus de Hukvald“.⁸⁹ Zdá se zvláštní, že listina vydaná o téměř 11 let později, je vydaná zase v Příboře. S největší pravděpodobností byl hrad Hukvaldy založen mezi lety 1257 až 1285. Z čehož vyplývá, že

⁸⁴ ZIEGLER, P.: *Die Grafen*, 83–85.

⁸⁵ ANTONÍN, R.: *Ostrava středověká: Poddanské město v politickém vývoji vrcholného středověku*. In: Ostrava: Počátky a vývoj středověkého města. Ostrava 2017, s. 18.

⁸⁶ BAKALA, J.: *Osídlení Místecka a Brušperska v období vrcholného feudalismu*. Frýdek-Místek 1983. s. 26–30.

⁸⁷ CDM IV, s. 297–299, č. 227.

⁸⁸ CDM V, č. 14, str. 13–14.

⁸⁹ CDM IV, s. 297–299, č. 227.

Arnold to být nemohl. Novější historiografie verzi s Arnoldem jako zakladatelem hradu odmítá. Hrad Hukvaldy byl postaven až v druhé pol. 13. století. Arnold tedy mohl založit pouze obec Hukvaldy.

V úvodní části listiny z roku 1294 zjišťujeme, že byla vydána Jindřichem, který se tituluje jako „pán kraje příborského“ (Henricus comes de Fryburk),⁹⁰ jenž poskytuje ves Pozmasdorf na deset let a také les u potoka jménem Kozivec, který má rychtář osadit, což má učinit do dvaceti let. Dále má mít rychtář v držení hospodu a mlýn s dvěma koly. Ve vsi může pracovat kovář, rybář, řezník a švec. Lovit může rychtář jakkoliv často pro svou potřebu. Třetinu z pokut, které patří soudu, si nechá a další dvě třetiny poskytne Jindřichovi. Dále se zde píše ještě o majetkových transakcích, následně je zde řečeno, že se má rychtář zúčastnit soudu v Příboře, a to třikrát do roka. Listina byla vydána v Příboře na den Narození blahoslavené panny Marie, tedy 8. září.⁹¹

Jeho syn Frank z Hückeswagenu přebral moc a panství svého otce jako velmi mladý. Jeho mládí a nedostatek zkušeností měly nejspíš za následek úpadek hückeswagenského panství.⁹² Roku 1241 protáhli Moravou Mongolové a poté následovala série vpádů Kumánů (na devastaci se podíleli také spojenci Bély IV. a to knížata slezská a haličská v období 1253/1254) na Moravu a do Slezska, které měly s velkou pravděpodobností za následek ekonomický kolaps panství.⁹³ Roku 1260 se Frank se svým bratrem Jindřichem zřekl veškerého dědictví Hückeswagenu,⁹⁴ kdy se Frank následně stává biskupským vazalem. Naposledy je Frank zmíněn v Brunově závěti z roku 1267.⁹⁵ Jak jsem již výše uvedla, tak biskup Bruno koupil od Franka z Hückeswagenu újezd. „Koupili jsme také od Franka hraběte z Hückeswagenu újezd, který začíná od toku jménem Sedlnička a má z jedné strany jako hranici řeku Odru, z druhé strany Brunswerde se 70 lány.“⁹⁶ Vymezení újezdu není zcela jasné, jak jsem již konstatovala v části o Brunově závěti, na západě byl ohraničen nejspíš řekou Sedlnicí, sever

⁹⁰ CDM V, č. 14, str. 13–14.

⁹¹ Tamtéž, str. 13–14.

⁹² ZIEGLER, P.: *Die Grafen*, s. 45–46.; BAKALA, Jaroslav: *Příborsko–hukvaldské léno v 13. a 14. století*. In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, č. 38, 1986, s. 7.; JANIŠ, D.: *Rozsah újezdu*, s. 199–200.

⁹³ ZIEGLER, P.: *Die Grafen* s. 45–48; DOHNAL, M.: *Hukvaldské panství*, s. 4–6.

⁹⁴ Tamtéž, s. 52.

⁹⁵ CDB V-2, s. 75–82, č. 526.

⁹⁶ *Emimus eciam a Francone, comite de Hukeswaghen, circuitum, qui incipit ab aqua, que vocatur Zedelnitz, et habet ex una parte terminum Oderam, ex alia parte Brunswerde cum septuaginta laneis*. BAKALA, J.: *Příborsko–hukvaldské*, s. 6.; PSÍK, Richard: *1267 závět Bruna ze Schauenburku, olomouckého biskupa*. In: ANTONÍN, R. a kol.: *Ostrava: Počátky a vývoj středověkého města*. Ostrava 2017, s. 12.

pak tokem Odry a újezdem Brunswerde. Východní hranici ohraničoval tok Ostravice a na jihu byly poslední části panství: Rosenowe a Grabowe.⁹⁷

Frank obdržel od biskupa léno svého otce, které bylo dědičné i po ženské linii rodu. Biskup se s hrabaty dělil o již zmíněné území a pak o výnosy medu, drahých kovů apod.⁹⁸ Příborsko patřilo pouze Hückeswagenům a sloužilo jim jako centrum panství. Je škoda, že o lenním držení Příborska Frankem se závěť příliš nezmiňuje, nejsou k ní totiž žádné další zdroje.⁹⁹ Avšak Jaroslav Bakala se domnívá, že jakási listina týkající se pouze prodeje újezdu existovala.¹⁰⁰ Vztah Bruna a Franka byl ve starší historiografii charakterizován jako špatný, ale z nových zkoumání víme, že oba jednali ve vzájemné spolupráci.¹⁰¹ Z pramenů se dá zjistit, že Frank rozprodával své panství už před úmluvou s Brunem.¹⁰²

Asi nepravděpodobnějším zakladatelem hradu je Frank z Hückeswagenu, který přišel v 60. letech 13. století o hrad Starý Jičín. Musel jej postoupit Bludovicům, což byli nejspíš příbuzní jeho manželky, kteří se později titulovali jako páni ze Žerotína. A asi právě díky této skutečnosti došlo na hrad Hukvaldy, kam své sídlo Hückeswagenové ze Starého Jičína přeložili. Hrad Hukvaldy se společně s Příborem stal centrem panství.¹⁰³

Také podle mého názoru by zakladatelem hradu mohl být Frank, ale také je možné, že se na stavbě prvotního hradu podílel až jeho syn Jindřich. Dle mého úsudku, se mohlo jednat o společnou práci obou, avšak prameny je doložen až Jindřich. Chtěla bych zde zmínit ještě jednu myšlenku. Můžeme také přemýšlet nad určitou tužbou Franka z Hückeswagenu a to postavit sídelní hrad. Jelikož po ztrátě svých panství v Porýní si svůj hraběcí titul ponechali, museli tak učinit jakási reprezentativní opatření, která byla právě spojena se stavbou hradu na Hukvaldech.¹⁰⁴

Frank z Hückeswagenu se prezentoval samozřejmě i svým vlastním erbem, který je nám znám z listiny roku 1260, kdy se vzdává všech svých porýnských majetků. Jeho erb je předloha dnešního erbu města Příbora – dvě krokve otočené vzhůru špicí a vystupující do hlavy štítu.¹⁰⁵

⁹⁷ CDB V-2, s. 75–82, č. 526.

⁹⁸ BAKALA, Jaroslav: *Příborsko–hukvaldské*, s. 7–9.

⁹⁹ SODINA, Miroslav: *Lenní listiny biskupa Bruna*. In: *Sbroník archivních prací*, 24, 1974, s. 426–460.

¹⁰⁰ BAKALA, Jaroslav: *Příborsko–hukvaldské*, s. 6–7, více zde.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 7.

¹⁰² JANIŠ, D.: *Rozsah újezdu*, s. 198.

¹⁰³ MECLOVÁ, D.: *Hukvaldy*, s. 6.

¹⁰⁴ TRÁVNÍČKOVÁ, N.: *Rod z Hückeswagenu*, s. 28.

¹⁰⁵ ZIEGLER, P.: *Die Grafen*, s. 83–85.

Syny Franka z Hückeswagenu a jeho manželky Trojslavy, pravděpodobně sestry Bluda z Pňovic, byli Jindřich a Blud. Podle dochovaných zdrojů panství po otci získali okolo roku 1285 a možná ještě dřív.¹⁰⁶ Od 90. let 13. století spadá hrad Hukvaldy a hrad Šostýn, německy Schaustein do držení hraběte Jindřicha. Součástí lenní držby byl i Příbor, který taktéž držel Jindřich a pak Trnávka – tuto ves měl v držení jeho bratr Blud.¹⁰⁷ Jindřich se jako první tituluje *comes de Hukvald* jako svědek v listině 1285.¹⁰⁸ Oběma bratrům ale nelze upřít vybudování šostýnského hradu. Nabízí se zde otázka, zda se bratři dohodli a o celé léno se starali společně, nebo se rozdělili.¹⁰⁹ Blud nejspíš nosil příjmení buď z Příbora, nebo z Trnávky. Jindřich se zase tituloval buď z Hukvald, z Příbora, nebo Šostýna, ale hrabata z Příbora se říkalo oběma. Možná už se takto tituloval ke konci života i jejich otec Frank.¹¹⁰ Oba bratři se snažili osidlovat kraj moravskoslezských Beskyd. Založili město Frenštát, které nese jméno jejich otce (německy – Frankstadt). Mimo jiné je jim přikládáno i založení Kozlovic, ke kterému se váže listina z roku 1294¹¹¹, které jsem se věnovala v části týkající se otázky zakladatele hradu Hukvaldy. Také jako jejich otec Frank byli podřízeni biskupovi. Toto podřízení je doloženo dvěma listinami z roku 1292¹¹² a 1302¹¹³, kdy byli donuceni vzdát se kostela ve prospěch kláštera na Velehradě.¹¹⁴ Poslední informace o Hückeswagenech máme z počátku 14. století, kdy soupeřili s pány z Krásna. Roku 1307 byla vydána poslední listina o Hückeswagenech.¹¹⁵ Tito poslední majitelé panství využívali erb svého otce, a to tři nahoru otočené kroky.¹¹⁶

3.2. Stavební vývoj hradu Hukvaldy ve srovnání s hradem Hückeswagen a Osek

Ve 12. století se stavěla specifická hradiska, např. Vyšehrad. Zlom ve vývoji budování hradů se dá sledovat ve stavění královských a starých šlechtických hradů od 30. let 13. století. Chtěla bych jen stručně zmínit rozdíly mezi hrady stavěnými a držеныmi králem a šlechtou. Královské hrady se vyznačují: přechodnou dispozicí (např. Angerbach u Kožlan, pohraniční Tachov), typem francouzský kastel (např. Týřov) s obvodovou zástavbou (např. Křivoklát).

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 62.

¹⁰⁷ DOHNAL, M.: *Hukvaldské panství*, s. 12–13.

¹⁰⁸ CDM IV, s. 297–299, č. 227.

¹⁰⁹ JANIŠ, Dalibor: *Rozsah újezdu*, s. 201.

¹¹⁰ BAKALA, J.: *Příborsko–hukvaldské*, s. 6–8.

¹¹¹ CDM V, č. 14, str. 13–14.

¹¹² CDM IV, č. 309, s. 392–393,

¹¹³ CDM V, č. 137, s. 143–144.

¹¹⁴ TRÁVNÍČKOVÁ, N.: *Rod z Hückeswagenu*, s. 33.

¹¹⁵ CDM V-1, s. 72–74, č. 73. JANIŠ, Dalibor: *Rozsah újezdu*, s. 200–201.

¹¹⁶ ZIEGLER, P.: *Die Grafen*, s. 83–85.

Obvodová zástavba je asi nejznámější a byla mnohokrát modifikována. Francouzský kastel byl specifický pro svůj dobrý obranný styl. Šlechtické hrady jsou zase hlavně dvojdielné s jedinou věží. Jelikož byl prostor šlechtického hradu obecně prázdnější, naskytl se zde problém, jak prázdné místa udržovat a jak je chránit. Pokud se hrad rozkládal na 600 metrech, znamenalo to, že rozvrstvení bojovníků bylo zhruba po deseti metrech, ale jelikož místo uvnitř hradeb bylo prázdné, nebylo vlastně co bránit. Šlechtické hrady nebyly stavěny v blízkosti dálkových cest, pokud ano, stávalo se tak výjimečně, což např. u Starého Jičina platilo.¹¹⁷

Hrady v době středověku procházely různými etapami. V první fázi byl hrad dominantou majitele a také jeho oporou, protože byl hrad obehnan opevněním a i věží. V centru se pak nacházela jednoduchá obytná stavba. Během druhé fáze se rozšířily obytné stavby a dostavovaly se stáje a další hospodářské objekty. V poslední fázi byla k hradu přistavěna kaple nebo velký sál. V této fázi se dbalo na reprezentativnost.¹¹⁸ První polovina 13. století se nese ve znamení vzniku nejstarších šlechtických hradů. Bergfritová dispozice je nejzákladnější a de facto jedinou dispozicí. Jedná se o článkovaný hrad, kdy se v čele nachází zeď. Na místo nejvyšší ochrany se většinou stavěl palác, který je už součástí hradby. Začíná se v této době hodně razit dělící linie mezi šlechtickými a královskými hrady, šlechtických přibývá. I v druhé polovině 13. století je u šlechtických hradů nejvýznamnější typ s bergfritovou dispozicí. Náleží k ní nově vybudovaná hranolová věž, která slouží jako ubytování.¹¹⁹ Dále bych se chtěla zaměřit na popis hradu Hukvaldy.

Hrad Hukvaldy patří mezi symboly hradní architektury. Hrad se rozprostírá od západu k východu. Je složen ze dvou částí, které sloužily k vzájemné ochraně. V jádru se soustřeďují obytné prostory, které byly vystavěny od 13. stol. až po pozdní renesanci. V západní části je vystavěno opevnění, které chrání přístupovou cestu do hradu plus celé okolí. Kvůli nedostatku informací o stavbě nelze uvést přímou dataci těchto částí. V 15. století došlo k přestavbě hradu. Opevnění se nejspíš stavělo na původních základech a sloužilo k obraně proti nepřátelům.¹²⁰ Eduard Vaculík přichází s tezí, že prvotním majitelem hradu byl Arnošt z Hückeswagenu. Tento názor můžeme považovat za nepřesný, jelikož žádný jiný autor Arnolda z Hückeswagenu Arnoštem nenazýval.¹²¹ A také jak už víme, tak Arnold zakladatelem hradu nebyl.

¹¹⁷ DURDÍK, T. – KLÁPŠTĚ, J.: *Dva pohledy*, s. 266–276.

¹¹⁸ DURDÍK, T.: *Problematika výzkumu hradu v Čechách*. *Archaeologia Historica*, 6, s. 9–10.

¹¹⁹ DURDÍK, Tomáš: *Nástin vývoje českých hradů ve 12.–13. století*. *Archaeologia Historica* 3, 1978, s. 1–7.

¹²⁰ ŽÁČEK, Rudolf: *Dosavadní výsledky archeologického výzkumu na hradě Hukvaldy*. *Vlastivědný časopis okresů Frýdek-Místek a Karviná*, č. 3, 1974, s. 19–22.

¹²¹ VACULÍK, Eduard: *Pod Hukvaldy se starým zámkem*. Zvláštní otisk z „Učitele“, Brno 1904, s. 3–6 a 14.

Nejprve bych se chtěla věnovat popisu vnější podoby hradu. Základem jsou dvě jádra, která vznikla někdy v průběhu let 1228–1240 na kopci, který se rozkládá nad Ondřejnicí. Postavení západní části hradu spadá do doby Franka z Hückeswagenu, jednalo se o tzv. mottu, což laicky řečeno znamená tvrz. Tato motta je franckého původu a v době působení hrabat z Hückeswagenu na Hukvaldech byla obehnána příkopem a valem. Zeď tvrze byla dlouhá asi 14 m a sloužila hlavně k obraně, neboť měla pouze jednu malou bránu a žádné otvory. Vypadala jako okrouhlá tvrz.¹²² Tato motta, nebo také kulatina, sloužila jako opevnění temene hradního kopce a jako první nárazová zeď, která měla nepříteli bránit v postupu.¹²³ August Prokop se věnoval kastelologii hradu Hukvaldy jako jeden z prvních. Označil samotný hrad za románský. Za úplně první část hradu považuje právě kulatinu, jež byla vybudována už v druhé pol. 12. stol., kdy odkazuje na domněnku o Hukově stráži.¹²⁴ Jiří Felix s Františkem Linhartem se ztotožňují s názorem Augusta Prokopa. Také považují kulatinu za nejstarší část hradu.¹²⁵ Podle Dobroslavy Menclové je opevnění na západní straně nejstarší. Zde podle ní pobýval Arnold z Hückeswagenu. Dobroslava Menclová dodává i německý název motty tzv. Turmhügel, o které jsem se zmínila výše. Díky příkopu a valu, byla tvrz Hukvald důležitým bodem. Soustředily se zde také obytné pokoje. Střílny a obvodová hradba nejspíš vznikly až v pozdějších letech.¹²⁶ Naopak Miroslav Plaček nesouhlasí s tvrzením, že kulatina pochází z 13. století a že se jedná o hrad s plášťovou zdí a spolu s Pavlem Bolinou přisuzují vlastnictví hradu až třetí generaci Hückeswagenu. Sám Bolina pak Hukvaldy považuje za hrad s plášťovou zdí, kdy tvrz byla již po rekonstrukci.¹²⁷

Obvodová hradba s věží byla využívána v druhé polovině 13. století. Dříve nebyly věže součástí hradu, ale stály volně. Během gotických úprav hradu vzniklo i západní křídlo.¹²⁸ Stavitelem oválu s okrouhlou věží v čele s palácem stojícím na zadní straně byl nejspíš Jindřich z Hukvald. Ve 14. století hrad pak prošel úpravou, kdy se obvodová hradba a palác zvýšil. Také se do toho století datuje vznik parkánu.¹²⁹ Opevnění hradu Hukvaldy se nacházelo asi 200 m od obytné části, je asi také ze 14. století. Jeho poloha ale byla vybrána nešťastně, jelikož se zde

¹²² KONEČNÝ, Bohuslav: *Hrad Hukvaldy*, Ostrava 1963, s. 1–2.

¹²³ VOJKOVSKÝ, R.: *Hukvaldy*, s. 3–4.

¹²⁴ PROKOP, A.: *Die Markgrafschaft*, s. 228–229.

¹²⁵ FELIX, J.: *Hrad Hukvaldy*, s. 9–10.; LINHART, František: *Vlastivěda moravská – místecký okres*. Brno 1915, s. 169–178.

¹²⁶ MENCLOVÁ, D.: *Hukvaldy*, s. 7–9 a 11.

¹²⁷ BOLINA, Pavel: *Ke vlivu biskupa Bruna se Schaumburku na vývoj moravské hradní architektury*. *Archaeologia historica*, č. 11, 1986, s. 175–187; PLAČEK, M.: *Hrady a zámky*, s. 171–173.

¹²⁸ Tamtéž, s. 3–4.

¹²⁹ PLAČEK, Miroslav: *Hrady a zámky*, s. 171–173.

nacházely obytné části bez obrany.¹³⁰ Zed' tohoto hradu byla silná asi 2,5 metru. Připomínala osmihran a táhla se okolo hradu. Nad příkopem vedle tvrze stála věž dřevného typu, jež byla vetknuta do hradby. Směrem na východ se nacházela hlavní část hradu, tedy obytný palác.¹³¹

Východní část hradu nebo také východní hrad, nebyla středem zájmu stavitelů. Gotická stavba obsahovala kulatou věž, za níž se nacházelo nádvoří s další hranolovitou věží. Je možné, že stavitel této východní části byl biskup Bruno.¹³² S tímto tvrzením souhlasí August Prokop a dodává, že hrady v době 13. století zde byly dva. Jeden patřící Hückeswagenům a druhý patřící biskupství. Naopak Eduard Vaculík východní část hradu datuje až do doby Dětricha z Hradce, Brunova nástupce, který měl hrad také nějakou dobu ve vlastnictví.¹³³ V budoucnu se podle Prokopa tyto dva hrady po usouzení Bruna ze Schauenburka spojily v jeden.¹³⁴ Nejspíš ke spojení východní se západní částí hradu došlo až během renesanční přestavby.¹³⁵ Okolo roku 1300 byl hrad Hukvaldy podroben rekonstrukci. Patrně byl přes příkop vybudován most s konečnou padací částí. Padací most byl ohraničen 6 metrů hlubokým a 20 m širokým příkopem. Na západním průčelí hradu se vyskytuje válcová věž, která pochází z nejstarší doby.¹³⁶ Okolo hradu se vyskytují hradní příkopy, které sloužily pro obtížnější dobývání hradu. Hrad využívá pěti bran, kdy hlavní brána je dřevěná. Nad touto branou, která byla jako první brána vybudována za Hückeswagenů je vybudován otvor, který sloužil k liti nebezpečných tekutin na protivníka.¹³⁷ Hlavním z problémů na tomto hradě byla voda. Studna, jež byla na Hukvaldech vždy potřeba, byla dokončena až roku 1581 a nacházela se na východní straně hradního areálu.¹³⁸ Důležitým zdrojem vody se proto v období Hückeswagenů stala cisterna. Tato zásobárna vody sloužila asi po dvě století a byla to 20 m hluboká jáma uzavřená železným poklopem.¹³⁹

Jak vypadal vnitřní hrad ve 13. století, se také bohužel řadí mezi ne zcela probádané otázky. Rozhodla jsem se tedy pro stručné nastínění jeho podoby, přičemž informace jsou čerpány z dochovaných zdrojů a relevantní sekundární literatury.

¹³⁰ MUSIL, František – WOLF, Vladimír: *Hrad Hukvaldy ve vývoji*, s. 25–37.

¹³¹ Tamtéž, s. 109–111.

¹³² KONEČNÝ, Bohuslav: *Hrad Hukvaldy*, Ostrava 1963, s. 1–2.

¹³³ VACULÍK, Eduard: *Pod Hukvaldy*, s. 3–6 a 14.

¹³⁴ PROKOP, August: *Die Markgrafschaft Mähren I*. Brünn 1904, s. 228–229.

¹³⁵ MUSIL, F. – WOLF, V.: *Hrad Hukvaldy ve vývoji*, s. 25–37.

¹³⁶ VOJKOVSKÝ, R.: *Hukvaldy*, s. 3–4.

¹³⁷ LÍBAL, Dobroslav – VILÍMKOVÁ, Milada – HEROUTOVÁ, Marie: *Státní hrad Hukvaldy (stavebně historický průzkum)*, SÚRPMO Praha 1965. Uloženo v Národním památkovém ústavu, pobočka Ostrava, s. 46–60.

¹³⁸ Tamtéž, s. 106–114.

¹³⁹ VOJKOVSKÝ, R.: *Hukvaldy*, s. 14–15.

Vstupovat se do hradu dalo ze strany dnešní páté brány, tehdy přes ve skále vylámaný příkop a obvodové hradby namířené směrem k parkánu. Tento parkán byl poté spojen s prvním poschodím.¹⁴⁰ Samotný palác se pak nacházel na východní straně hradního areálu a byl sevřený hradbami. Jeho přízemí se z části rozkládalo i pod nádvořím, kde se nacházely nevelké místnosti. Okna paláce a obou jeho pater byla nasměrována do nádvoří. Z těchto pater se toho do dnešní doby mnoho nedochovalo. Můžeme připomenout např. hrotovitý portál, který vedl ze sálu v prvním patře do parkánu. Jeho stavbu můžeme datovat na konec 13. století.¹⁴¹ Co se týče oken a střílen, tak ty nesouzní se zdmi a klenbami. Nejspíš se tedy jednalo o to, že tyto části vznikly v jiné době než ty zbylé. Vstup vedl do prvního patra paláce z důvodu, že zde byl jakýsi posun terénu, což znamená, že se první patro ve 13. stol. nacházelo v přízemí.¹⁴²

Jako první ze srovnání se zaměřím na rodový hrad Hückeswagen, jelikož se mohlo jednat o jakési východisko pro stavbu hradu na Hukvaldech. Původní osada hradu Hückeswagen byl francký Salhof, kterému se říkalo Hukingiswage a jeho zakladatelem byl údajně Huk (Hugo). Podle Paula Zieglera byl hrad Hückeswagen ve 13. století velmi rozlehlý.¹⁴³

Taktéž jako Hukvaldy se i hrad Hückeswagen nachází na kopci, což bylo obvyklé, avšak v tomto případě jej obklopuje bažinaté údolí. Oblast Hückeswagenu se nachází mezi Wupperem, Weiherbachem a Brunsbachem. Má takto velmi výhodnou pozici, jelikož se z něj dá rozhlédnout velmi dobře na sever, severozápad a jihovýchod. Jediná cesta do hradu vede skrz jihozápad. Toto spojení není nijak velké, jedná se jen 10–12 m širokou cestu a to v nejužším místě.¹⁴⁴ První zmínka o hradu Hückeswagen pochází z roku 1189, kdy se jedná už o hrad existující. V této zmínce se hovoří o zastavení majetku Heinricha z Hückeswagenu hraběti Engelbertovi von Berg. Půjčka činila 100 marek plus 20 marek jako zástava příjmu z kraje.¹⁴⁵ Těch 100 marek asi sloužilo na rozšíření hradu. V té době se jednalo o velmi vysoký obnos peněz. Hrad Hückeswagen patřil mezi prvotní sídla rodu Hückeswagenů. Vlastně se jedná o jejich první hrad, co je doložen v nějaké listině tohoto rodu.

Vchod u hradu Hückeswagen byl taktéž jako na Hukvaldech obklopen příkopem, ale zde byl už ve svém počátku doplněn o hradbu. Lokalita tohoto místa byla známá pro těžbu železné rudy, z toho důvodu zde byla postavena skupina hradů, které sloužily k jistému

¹⁴⁰ LÍBAL, D. – VILÍMKOVÁ, M. – HEROUTOVÁ, M.: *Státní hrad Hukvaldy*, s. 109–111.

¹⁴¹ MENCLOVÁ, D.: *Hukvaldy*, s. 5–8.

¹⁴² LÍBAL, D. – VILÍMKOVÁ, M. – HEROUTOVÁ, M.: *Státní hrad Hukvaldy*, s. 109–111.

¹⁴³ ZIEGLER, P.: *Die Grafen*, z. 13–14.

¹⁴⁴ BLANKERTZ, Wilhelm: *Schloß Hückeswagen*. In: *Burscheider Zeitung*, Burscheid Juli 1940, z. 1.

¹⁴⁵ *Urkundenbuch für die Geschichte der Niederreins I*. LACOMBLET, THEODOR. J. (ed.). Düsseldorf 1840, č. 520, s. 11.

pozorování a ochraně okolí. Mezi tyto hrady patřil právě Hückeswagen.¹⁴⁶ Středová část hradu je jedna z nejstarších částí a to s čtvercovou nádvorní věží. Nacházela se mezi tvrzí a panským dvorem. Další věž se také nacházela na rohu a sloužila k obraně. Byla postavena na dvou mohutných valených klenbách. Nejstarší dochovanou částí je panský dvůr, který sloužil jako místo k bezpečnému přebývání.¹⁴⁷ Byla zde dvojice bašt, kdy jedna sloužila k pozorování u vstupu do hradu a druhá bašta vyčnívala do močálů, neboť se jednalo o obrannou baštu.¹⁴⁸ V době Arnolda z Hückeswagenu byly zvětšeny a postaveny velké ochranné zdi sloužící k obraně. Arnold preferoval tvorbu příkopů a rybníků z toho důvodu, aby se hrad dobýval hůře.¹⁴⁹ Hrad byl proto obklopen z každého směru nějakou překážkou pro nepřítele, stal se z něj nedobytný hrad s vodním příkopem.¹⁵⁰ Takto usuzuje i Paul Ziegler, který vyzdvihuje vynikající strategickou polohu hradu.¹⁵¹

Tvrz se nacházela i na tomto hradě. Měla před sebou postaveny ještě nižší hradby, které bránily přístup z jihu. Bašta, která se nacházela asi o 10 m níž, chránila přístup ze severu a západu. Dá se říct, že to bylo takové malé sídlo se strážnicí. Tvrz na Hückeswagenu měla zhruba 23 metrů, 4 podlaží změněny trámovými stropy. Do tvrze se šlo dostat pouze shora, kdy vstup se nacházel asi 4 m nad zemí. Tloušťka zdi tvrze byla okolo 1,5 metru.¹⁵² Hukvaldská tvrz z této tvrze nejspíš vycházela. Je totiž velmi podobná.

Podle jednoho zdroje je jméno Hückeswagenů utvořeno od kořene Wage, což v širším významu znamená voda, nářečně pak jezero. Část slova Hücke nebo Hüge nejspíš nese význam nějakých bažin a vlhkých míst. Také se ale může jednat o odkaz na jméno Hugo (údajný první majitel panství).¹⁵³ Ještě mě napadá, že název hradu Hückeswagen, byl odvozen od Wagen, což znamená vůz. Mohli se tak jmenovat z toho důvodu, že právě v okolí Hückeswagen bylo velké naleziště železné rudy. Z toho důvodu wagen mohlo odkazovat na slovo vůz nebo sloveso vozit. Obě varianty jsou možné, jelikož přesný vznik názvu hradu se nedochoval.

Pokud to srovnám s Hukvaldy, tak podle mého vznikly z rodového jména Hückewagenů. Na druhou stranu také není k zahazení teorie o tom, že Hukvaldy–Hochwald může značit něco jako velké zalesnění oblasti. Velký/vysoký les to znamená doslovně. S větší

¹⁴⁶ BLANKERTZ, W.: *Schloß Hückeswagen*, z. 1.

¹⁴⁷ ZIEGLER, Paul: *Die Grafen*, z. 14–17.; BLANKERTZ, W.: *Schloß Hückeswagen*, z. 1–2.

¹⁴⁸ BLANKERTZ, W.: *Schloß Hückeswagen*, z. 1–2.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 1–2.

¹⁵⁰ Tamtéž, z. 1–2.

¹⁵¹ ZIEGLER, P.: *Die Grafen*, s. 14–17.

¹⁵² ZIEGLER, P.: *Die Grafen*, s. 14–17.; MENCLOVÁ, D.: *Hukvaldy*, s. 4–6.

¹⁵³ ZIEGLER, P.: *Die Grafen*, z. 13–14.

pravděpodobností jméno Hukvald, ale vzniklo podle rodu Hückeswagenů. Před nimi zde s velkou pravděpodobností nic nebylo, nebylo tu osídlení, nebyla tady žádná vesnice. To vše přišlo až s Hückeswageny, kteří tuto „zalesněnou oblast“ osídlili a postavili tu onen hrad. Ještě bych chtěla zmínit, že v jednom z pramenů jsou Hukvaldy nazvány dokonce jako Butwaldy.¹⁵⁴ Nejspíš se ale jednalo jen o špatné přepsání názvu hradu.

S velkou pravděpodobností můžeme říci, že hrad Hückeswagen je hradu Hukvaldy podobný, jelikož hrad také vycházel nejdříve z tvrze a měl výhodnou strategickou polohu. Svým zevnějškem se Hukvaldům také velmi podobal. Jeden z důvodů, kterého nejspíš chtěli Hückeswagenové docílit, bylo postavení dispozičně podobného hradu v jejich „novém“ domově na severní Moravě. I co se týče funkce, tak jak jsem již nastínila, hrad Hückeswagen těžil hlavně ze své velmi výhodné strategické polohy, kdy se jevil jako hrad nedobytný. Dále se nedá zpochybnit strážní a obranná funkce hradu, např. pro zajištění bezpečného odvozu železné rudy. Bohužel se hrad do dnešní doby nedochoval. V průběhu staletí prošel velmi rozsáhlou rekonstrukcí a dnes slouží jako zámek, a hlavně také jako radnice.¹⁵⁵

Minulost hradu Hukvaldy se dá velmi dobře porovnat např. s hradem Osek. Vybrala jsem tento hradu ke srovnání právě i z toho důvodu, že minulost hradu Hukvald a Oseka je velmi podobná. Chtěla bych se zmínit o jeho královském počátku. Hrad Osek je nicméně relativně dobře probádaným hradem, využívám tedy k porovnání hlavně sekundární literaturu. Ve srovnání jsem se také věnovala spíš aspektům vývoje, které se do jisté míry podobaly situaci na Hukvaldech a nedostaly prostor v jiných kapitolách nebo částech této práce.

Osek se oproti Hukvaldům a Starému Jičínu nachází v Čechách. V dnešní době jde také o zříceninu jako u dvou výše zmíněných. Další spojitost vede k jeho založení, které se dá datovat do první poloviny 13. století.¹⁵⁶ První jistá zmínka o hradu pochází až z roku 1250 a týká se oseckého kláštera.¹⁵⁷ Celý hrad je z obou stran obklopen potoky, které se spojují pod ním v údolí. Voda z potoků se využívala jako pohon do mlýnů. Hrad se podle své vyvýšeniny vyklání zhruba ze severozápadu na jihovýchod. Na nejvyšším bodě hradu se nachází věžový palác.¹⁵⁸ Hrad Osek se nachází na úpatí Krušných hor. Jedná se o velmi rozsáhlý hrad. Jeho

¹⁵⁴ HARLEK, Woldemar: *Beiträge zur Kenntnis der Vergangenheit des Bergischen Landes in skizzen zur Geschichte von Amt und Freiheit Hückeswagen*. Düsseldorf 1890, s. 12–14.

¹⁵⁵ BLANKERTZ, W.: *Schloß Hückeswagen*, z. 14–15.

¹⁵⁶ SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze království českého. Litoměřicko a Žatecko*. Praha 2000, s. 167

¹⁵⁷ CDB IV, č. 180, s. 331.

¹⁵⁸ LEHKÝ, Ivan: *Malý „obří“ hrad*, s. 150–151, 158.

přezdívka je „obří“ díky jeho obrovské rozloze.¹⁵⁹ Samotný hrad stojí na skalnatém návrší.¹⁶⁰ Nadmořská výška zde činí asi 525–550 m a hrad se nachází na vrcholu, který se nazývá Ostrožna. U hradu Hukvaldy je tomu zhruba 480 m. Avšak velmi důležitým rozdílem mezi oběma hrady je ten, že se u Oseku jedná nejspíš o hrad královský. S velkou pravděpodobností jej postavil rod Hrabišiců nebo také rod pánů z Rýzmburka. Pravděpodobně Václav I. pověřil stavbou Boreše II. z Rýzmburka (který dokonce během vlády Václava I. vykonával funkci nejvyššího komorníka). Následně měl hrad zůstat jeho rodu. Jedná se o rozsáhlý hrad bez rozmanitého vnitřního uspořádání, nenachází se zde mnoho budov. Asi před rokem 1250 spadl hrad do první hradní fáze tzv. obvodové zástavby.¹⁶¹

Název hradu se také jeví jako zvláštní. Prvně se hrad jmenoval Riesenburk, kdy se jednalo o poněmčený název, ale v češtině se mu vždy říkalo Osek.¹⁶² Minulost tohoto hradu je stejně jako u Hukvald zahalena kvůli nejednoznačné výpovědi historických pramenů a padělkům. Nachází se zde kaple, která byla dostavena nejspíš v 14. století. Svou rozsáhlostí připomíná hrad Hukvaldy, na kterých se stejně jako u hradu Osek nacházela dlouhá pláň volného prostoru, kdy se u Hukvald jedná o velké předhradí.¹⁶³

Osek se tedy řadí do královských hradů – má větší počet věží nádvoří, bran. V rámci fází, kterými hrady procházely, zůstává hrad Osek pouze v první fázi, jelikož poté se změnil majitel a už na další fáze výstavby nedošlo.¹⁶⁴ Okrouhlá věž zde nejspíš plnila stejnou funkci jako na Hukvaldech. Měla zhruba průměr 6 metrů,¹⁶⁵ přičemž na Hukvaldech měla průměr 2,5 metrů.¹⁶⁶ Poloha byla taktéž velmi dobře zvolena, do hradu se nedalo dostat ani z jednoho směru. Špatně se zde překonával příkop a potok.¹⁶⁷ V pozdější době se hrad ustálil jako pětídílná dispozice s čtyřmi věžemi. Podle autora vedla nejspíš cesta na osecký hrad ze západu, protože vodní tok oseckého potoka zde byl nejmírnější. Cesta se mohla nést také z jihozápadního svahu. K hradu vedlo nejspíš více cest, ale údolní cesta možná sloužila jen hradu, avšak to nelze s jistotou dokázat. Hrad samotný je tvořen třemi velkými hradebními ovály. Také zde byl podle dobové zvyklosti vybudován příkop.¹⁶⁸ Podle Tomáše Durdíka byla

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 150.

¹⁶⁰ SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky*, s. 167.

¹⁶¹ LEHKÝ, I.: *Malý „obří“ hrad*, s. 150–151.

¹⁶² SEDLÁČEK, A.: *Hrady, zámky*, s. 169.

¹⁶³ DURDÍK, Tomáš – KLÁPŠTĚ, Jan: *Dva pohledy*, s. 266–268.

¹⁶⁴ DURDÍK, T. – KLÁPŠTĚ, J.: *Dva pohledy*, s. 266–268.; DURDÍK, T.: *Nástin vývoje*, s. 46.

¹⁶⁵ LEHKÝ, I.: *Malý „obří“ hrad*, s. 158–159.

¹⁶⁶ MENCLOVÁ, D.: *Hukvaldy*, s. 4.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 158–159.

¹⁶⁸ LEHKÝ, I.: *Malý „obří“ hrad*, s. 159–161.

funkce hradu Osek zpočátku hlavně reprezentativní, tj. plnící funkci rezidence. Tato funkce se ale později vytrácí, neboť samotný rod Hrabišiců ztrácí na významu. V majetku tohoto rodu zůstal hrad do konce 14. století.¹⁶⁹

3.3. Srovnání s hradem Starý Jičín

V této kapitole bych se chtěla pokusit o srovnání hradů Starého Jičína a Hukvald. Jelikož víme, že oba je v první fázi jejich existence drželi stejní majitelé (rod z Hückeswagenu), můžeme předpokládat, že se na obou hradech nacházejí nebo nacházely shodné znaky a prvky. Nejprve se podrobněji zaměříme na samotný hrad Starý Jičín.

Panství Starý Jičín se rozkládalo kolem Moravské brány mezi Beskydami a Jeseníky.¹⁷⁰ Jakousi pomyslnou hranicí mezi Moravou a slezskými knížectvími byla řeka Ostravice. Skrz Moravskou bránu vedla právě tato cesta (z Olomouce přes Těšín až do Krakova), která měla být hlídána buď strážními věžemi, nebo tvrzemi.¹⁷¹ Tato strážní místa se soustředila samozřejmě na určitých vrcholcích nebo kopcích. Jednalo se o Starý Jičín, Kotouč nad Štramberkem (zde je tzv. Štramberská trůba, která byla součástí Štramberského hradu, jenž byl postaven ve 13. století) a pak také Hukvaldy.¹⁷² Hrad Starý Jičín se nachází několik kilometrů před městem Nový Jičín a rozkládá se na starojickém kopci nad stejnojmenným městečkem.¹⁷³ Tento kopec se nachází na jihozápadě podhůří Moravskoslezských Beskyd. Kopec může mírně připomínat svým tvarem sopečný útvar. Samotný kopec Starého Jičína byl ohraničen palisádou.¹⁷⁴ Pravěké osídlení starojického kopce, doložené nalezenými předměty¹⁷⁵, také nahrávalo tomu, aby se zde postavil strážní hrad a aby chránil „boční cestu jantarové stezky“.¹⁷⁶ To se nejspíš událo za doby Vladislava Jindřicha, kdy došlo nejspíš k přeměně Starého Jičína ze strážnice na pohraniční hrad, který by chránil tuto obchodní cestu do Polska.¹⁷⁷ Hrad Starý Jičín byl postaven v době Přemysla Otakara I. a právě od tohoto krále jej dostal Arnold z Hückeswagenu. Arnoldovo vlastnictví Starého Jičína je doloženo v listině, která je vydána na

¹⁶⁹ DURDÍK, T. – KLÁPŠTĚ, J.: *Dva pohledy*, s. 266–268.

¹⁷⁰ TUREK, Adolf: *Hrad*, s. 7–8.

¹⁷¹ AUGISTINKOVÁ, L. – ROŠOVÁ, R.: *Hrad*, s. 8.

¹⁷² Tamtéž, s. 2.

¹⁷³ PLAČEK, M.: *Hrady a zámky*, s. 222

¹⁷⁴ VOJKOVSKÝ, Rostislav: *Starý Jičín: zřícenina hradu západně od Nového Jičína*. Dobrá 2005, s. 2.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 8. (Jednalo se obvykle o nádoby. A početně je to 6 úlomků ze 13. století.)

¹⁷⁶ GREPL, Emanuel: *Pět let výzkumů na hradě Starý Jičín*. In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, 1975*, 16, s. 19–23.; VOJKOVSKÝ, Rostislav: *Starý Jičín*, s. 2.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 2.

hradě „Ditschin“ z roku 1240. Jedná se o první historickou zmínku, která se týká hradu Starý Jičín.¹⁷⁸ Ještě se objevila jedna listina týkající se Starého Jičína vztahující se k roku 1201, ale o ní se později zjistilo, že se jedná o falzum.¹⁷⁹ Hrad Hukvaldy máme doložen až roku 1285 zmíněným podpisem Jindřicha z Hukvald. Stejně jako u Hukvald, tak i u Starého Jičína je nejstarší fáze existence hradu nejasná. To, že Starý Jičín nechal postavit Přemysl Otakar I. je pouze má domněnka, protože toto založení není dosud objasněno a nejspíš se to ani nedozvíme. Avšak Miloň Dohnal s Arnoldem jako se zakladatelem hradu počítá.¹⁸⁰ Naopak podle Ladislava Hosáka získal Arnold z Hückeswagenu starší už mírně postavený hrad od panovníka.¹⁸¹

Starý Jičín sloužil Hückeswagenům jako prvotní sídlo panství, poté tuto roli převzaly Hukvaldy a Příbor. Možná kvůli odlehlosti Starého Jičína se nakonec sídlem Hückeswagenů staly Hukvaldy. Samotný název Jičín znamená slovanský Dík, což mohlo být něco jako divoký, nebo divočáci. Divočáků se zde totiž nacházelo velmi mnoho.¹⁸² V pramenech je Starý Jičín označen jako Gyczin, Gischin, Tyzin, Tyczeyn. Název Starý Jičín se objevuje poprvé v roce 1376.¹⁸³ I z názvu je patrné, že Arnold hrad postavit nemohl, jelikož by nejspíš použil nějaké německé jméno, jak tomu bylo např. na Hukvaldech.¹⁸⁴

Hukvaldy oproti Starému Jičínu nemají doloženo pravěké osídlení, ale byl zde však lepší předpoklad pro vznik hradu a to hlavně ze strategických důvodů. Hukvaldy se nacházely v centru panství a ne na jeho okraji jako Starý Jičín. U Hukvald došlo taky na iniciativu rodu Hückeswagenů, kteří chtěli vlastnit rozsáhlé sídlo s dobrou obrannou funkcí a hlídkou. Také zde hrála roli výhodná strategická poloha a stále častější kolonizování hukvaldského okolí.¹⁸⁵

Dále bych se chtěla zaměřit na umístění obou hradů. Jak je nám známo, tak Starý Jičín se rozkládá na starojickém kopci nad městečkem.¹⁸⁶ Také byl celkově velmi dobře situován, šlo z něj vidět jak na východ Slezska, tak na sever a jih, na Poodří, popř. do Uher.¹⁸⁷ Stejně tak poloha hradu Hukvaldy, o níž jsem se zmínila výše, byla výhodná a velmi podobná té na Starém Jičíně. Z hradu Hukvaldy bylo totiž vidět na celé údolí Ondřejnice.¹⁸⁸ U Starého Jičína bohužel

¹⁷⁸ TUREK, A.: *Hrad*, s. 8–9.;

¹⁷⁹ AUGISTINKOVÁ, Lucie – ROSOVÁ, Romana: *Hrad*, s. 21–22.

¹⁸⁰ DOHNAL, M.: *Hukvaldské panství*, s. 4.

¹⁸¹ HOSÁK, Ladislav: *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha 1938, s.

¹⁸² VOJKOVSKÝ, R.: *Starý Jičín*, s. 2.

¹⁸³ AUGISTINKOVÁ, L. – ROSOVÁ, R.: *Hrad*, s. 9–10.; VOJKOVSKÝ, R.: *Starý Jičín*, s. 2.

¹⁸⁴ Tamtéž, s. 9–10; Tamtéž, s. 2–3.

¹⁸⁵ MENCLOVÁ, D.: *Hukvaldy*, s. 3.

¹⁸⁶ Tamtéž, s. 7.

¹⁸⁷ VOJKOVSKÝ, R.: *Starý Jičín*, s. 1–2.

¹⁸⁸ VOJKOVSKÝ, R.: *Hukvaldy*, 1–2.

musíme upozornit i na negativní stránky této polohy. Velká nevýhoda byla ta, že se hrad nacházel daleko od ostatních center a muselo by se v případě útoku vyvinout větší úsilí na jeho obranu.¹⁸⁹ Další aspekt, který bych chtěla srovnat, je cesta k hradu. K oběma hradům vede dnes cesta, která obkružuje celý kopec. Je nám známo, že jak na Starý Jičín, tak na hrad Hukvaldy prvotní cesta vedla z jiné strany než je tomu dnes. Na Starý Jičín přístup do hradu vedl kdysi právě přes tzv. příhradek,¹⁹⁰ ze severní strany. Příhradek byl něco jako motta na Hukvaldech, laicky řečeno tvrz.¹⁹¹ U Hukvald cesta vedla tak, že člověk, který chtěl hrad navštívit, musel celý hrad od západu k jihovýchodu obejít.¹⁹² V době, kdy oba hrady byly drženy rodem Hückeswagenu vedly přístupové cesty do hradu právě přes tyto tvrze, za nimiž se nacházely věže, které sloužily spolu s tvrzí k ochraně hlavní cesty do hradu.¹⁹³ Také terén Hukvald a Starého Jičina je velmi podobný. U obou se jedná samozřejmě o kopce, u Hukvald je rozlehlejší, jelikož měl dvě hradní jádra. Vstupy do hradů byly těžce dobytelné také u obou. U Starého Jičina bych chtěla vyzdvihnout příkrost starojického kopce, kdy nepřátelé, kteří chtěli hrad dobýt, museli vynaložit velké úsilí a fyzickou aktivitu, neboť se jedná o velmi prudký kopec. U Hukvald zase hraje roli délka cesty, která je celkem rozsáhlá, což bylo také z důvodu obranné funkce výhodné.¹⁹⁴ Okolí Starého Jičina bylo velmi hodně zalesněno. Les, který se v okolí hradu rozkládal, tvořil jakousi hranici na severovýchodě, proto nebyl velký důvod tyto oblasti osidlovat. Velkou roli také hrálo, že půda zde nebyla příliš úrodná. Kolonizační aktivitu tady můžeme zaznamenat až ve 13. a také na počátku 14. století.¹⁹⁵ Avšak kolem lesů se táhly stezky. Jak jsem již řekla, tak jedna byla jantarová, která vedla po levém břehu Odry a poté zde byla ještě jedna cesta, která se táhla od západu na východ po jejím pravém břehu.¹⁹⁶

Prvním známým vlastníkem hradu Starý Jičín je sice Arnold z Hückeswagenu, ale stavitelem hradu být, jak jsem už řekla, nemohl, jelikož už v té době se jednalo o rozsáhlý hrad. Nabízí se vysvětlení, že Starý Jičín byl hradem královským.¹⁹⁷ To by podporovalo myšlenku, že jej nechal postavit Přemysl Otakar I. Avšak celý hrad Starý Jičín byl dostaven nejspíš za

¹⁸⁹ AUGUSTINKOVÁ, Lucie–KNÁPEK, Aleš – Martinec, Petr: *Hrad Starý Jičín*. Ostrava, 2014, s. 13–14.

¹⁹⁰ VOJKOVSKÝ, R.: *Starý Jičín*, s. 2–3.

¹⁹¹ TUREK, A.: *Hrad*, s. 7–8.; AUGUSTINKOVÁ, L. –KNÁPEK, A.– Martinec, P.: *Hrad Starý Jičín*, s. 42–43.

¹⁹² VOJKOVSKÝ, R.: *Hukvaldy*, 2–3.

¹⁹³ MENCLOVÁ, D.: *Hukvaldy*, s. 4–5.

¹⁹⁴ AUGUSTINKOVÁ, L. –KNÁPEK, A.–MARTINEC, P.: *Hrad Starý Jičín*, s. 13, 24, 42.

¹⁹⁵ AUGUSTINKOVÁ, Lucie – ROŠOVÁ, Romana: *Hrad Starý Jičín (Stavebně–historický průzkum)*. Ostrava 2005. Uloženo v Národním památkovém ústavu, pobočka Ostrava, s. 9–7, 89.

¹⁹⁶ AUGUSTINKOVÁ, L. – ROŠOVÁ, R.: *Hrad*, s. VOJKOVSKÝ, R.: *Starý Jičín*, s. 2–4.

¹⁹⁷ VOJKOVSKÝ, R.: *Starý Jičín* s. 2–3.

Arnolda za Hückeswagenu zhruba mezi lety 1240–1251. Za jeho držby se vybudovala kamenná okružní zeď, která lemovala hrad z jižní části, kde nechal vylámat příkop.¹⁹⁸

Co bych ale chtěla zdůraznit je fakt, že Starý Jičín dle mého názoru musel sloužit jako hrad pohraniční strážní. Jeho poloha je výhodná pro zkoumání a přehled o dění ve všech geografických směrech, tzn. Praděd, Lysá hora, Helfštýn apod. Starý Jičín byl jakýmsi symbolem ostrahy úvalu Odry.¹⁹⁹ Kvůli své poloze ale začal být hrad nevyužívaný, protože se nacházel velmi daleko od Hukvald. Tento hrad nesloužil Hückeswagenům jako stálé sídlo, bylo spíš využíváno na kratší dobu. Je ale zvláštní, že Arnold a ani jeho syn Frank z Hückeswagenu v okolí starého Jičína nepodnikli rozsáhlou kolonizací, přeci jenom se to totiž nabízelo, jejich panství by se ještě rozšířilo. Možná to sám Frank udělat chtěl, ale o hrad přišel dřív, než to byl schopen vykonat.²⁰⁰

Kvůli špatné ekonomické situaci byl Frank z Hückeswagenu nucen prodat hrad Starý Jičín Bludovi z Pňovic, který byl příbuzný jeho manželky.²⁰¹ Zde můžeme vidět, že finanční situace byla opravdu špatná, protože Frank z Hückeswagenu musel začít svůj majetek rozprodávat. Jak jsem již řekla, tak Hukvaldy v této době získává Bruno ze Schauenburka, který ale lenní držbu přenechává Hückeswagenům. Blud z Pňovic založil také město Jičín. Poté se nechal nazývat jako Blud z Jičína. Jednou z velice důležitých věcí bylo, že městem Jičínem protékala řeka Jičínka, což v tom případě znamenalo, že zde nebyl nedostatek vody.²⁰²

Následně bych se chtěla zaměřit jen na výrazné historické milníky ve vývoji hradu Starého Jičína, než se zaměřím na srovnání stavebně–historického vývoje obou hradů. Roku 1310 se hrad dostává do moci Kravařů. Roku 1364 byl Ješek z Kravař uvalen do klatby papežem Urbanem V. V této době se Kravaři stávají čím dál mocnějšími, kupují Rožnov a Valašské Meziříčí. Jičín je rozdělen mezi Voka a Lacka. Vok získává Starý Jičín a drží jej až do své smrti roku 1386. Hrad byl od roku 1500 nově v rukou pánů z Žerotína.²⁰³

Hrad Starý Jičín se řadil k tzv. franko–normanskému typu, tzn. „hrad s čtyřúhelníkovým půdorysem a hlavní věží, která střežila původní vchod do hradu na jižní straně“.²⁰⁴ Jedná se o místo původní cesty. Nejstarší část hradu, která se dochovala, je „polovina štíhlé okrouhlé věže

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 2–3.

¹⁹⁹ VOJKOVSKÝ, R.: *Starý Jičín*, s. 1–2.; MENCLOVÁ, D.: *Hukvaldy*, s. 4–5.

²⁰⁰ TUREK, A.: *Hrad*, s. 9–11.

²⁰¹ Tamtéž, s. 9–11.

²⁰² Tamtéž, 10–11.

²⁰³ VOJKOVSKÝ, R.: *Starý Jičín*, s. 4–5.

²⁰⁴ GREPL, E.: *Pět let výzkumů*, s. 19.

v čele hradního jádra“. Podle zdíva věže se jedná o stavbu románského slohu. Samotná velikost věže a její umístění se hodně podobá věži na Hukvaldech. Dalo by se říct, že se jednalo o sestry. Věž se nachází za příkopem.²⁰⁵ V druhé fázi gotické přestavby byla zahrazena volná plocha, která zde zůstávala. Pozdně gotický hrad byl ještě dovybaven pilíři. Východní brána byla chráněna tzv. příhradkem.²⁰⁶ Na obou hradech se nacházela tvrz, kdy u Starého Jičína se jednalo tedy o příhradek, o kterém jsem psala již výše a u Hukvald zase o kulatinu (mottu, okrouhlou tvrz). Pro zvýšení bezpečnosti byla tvrz vybudována na jižním předhradí, odkud zpočátku vedla cesta. Obě tyto tvrze sloužily v prvotních dobách k obraně hradu.²⁰⁷ Z pohledu půdorysu se Hukvaldy a Starý Jičín ukazují jako velmi podobné.

Následně bych přešla k části, která popisuje oba hrady ze stránky kastelologické. Hrady bergfritového typu, které spatřujeme právě v Hukvaldech a na Starém Jičíně, jsou nám známy již od 13. století. Jedná se o to, že oba hrady vpadají jako protáhlé ovály, které jsou ve svém čele zpevněny ochrannou věží. K ochraně slouží rovněž dlouhá věž a také příkop vylámaný ve skále.²⁰⁸ Okrouhlé věže na obou hradech pocházely ze starší doby. Nejčastěji jsou uváděny před první polovinou 13. století a nacházejí se stojící za hradbami, nejsou součástí hradby, stojí samostatně. Tyto věže mohou mít i 13 m na výšku. Tloušťka hradební zdi se pohybuje okolo 4,5 až 5 metrů. Stavění tohoto typu hradů v době 13. a na počátku 14. století je častým jevem, je totiž spojen s německou kolonizací.²⁰⁹ Tyto hrady se obvykle nacházejí okolo rozvinutých měst nebo již založených vesnic. Kostely nebo jiné duchovní stavby se obvykle v okolí také objevovaly. U hradu Starý Jičín se nacházel kostel sv. Václava, který by se dal datovat zhruba do druhé poloviny 13. století.²¹⁰ U Hukvald se duchovní stavba nachází až okolo 17. století a jedná se o kapli sv. Ondřeje, kterou nechal postavit biskup Karel z Lichtensteinu–Castercona.²¹¹

Dispozice hradu Hukvaldy je složitější než v případě Starého Jičína. Hrad Hukvaldy má dvě stavební jádra, které byly spojeny nejspíš ve 14. století. Hrad má totiž dva vrcholy – jeden západní a druhý východní, jež jsou spojeny sedlem. Západní část, kolem níž vedla cesta, je ve tvaru skalnaté kupy, kdy se na temeni nacházel hradební ovál asi 20 m široký a 35 m dlouhý. Východní vrch se nachází od toho západního asi ve vzdálenosti 200 m. Má dva výčnělky, které jsou také spojeny sedlem, které je dlouhé asi 20 m. V západní části jsou ještě pozůstatky věže

²⁰⁵ VOJKOVSKÝ, R.: *Starý Jičín*, s. 2–3.; PLAČEK, Miroslav: *Hrady a zámky*, s. 322

²⁰⁶ PLAČEK, M.: *Hrady a zámky*, str. 322–323.

²⁰⁷ MUSIL, F. – WOLF, V.: *Hrad Hukvaldy ve vývoji*, s. 25–28.

²⁰⁸ MENCLOVÁ, D.: *Hukvaldy*, s. 4–5.; DURDÍK, Tomáš: *Nástin vývoje*, s. 4–5, 10.

²⁰⁹ MENCLOVÁ, D.: *Hukvaldy*, s. 3–5.

²¹⁰ Tamtéž, s. 2–4.

²¹¹ VOJKOVSKÝ, R.: *Hukvaldy*, s. 30.

a východní část je natočena k horám. Palác měl asi 20 m na délku, v čele stála štíhlá věž nad příkopem.²¹² Funkce hradů zdá se být po této analýze vcelku podobná, ale hrad Hukvaldy měl také funkci jakéhosi hradního centra panství, zatímco Starý Jičín byl spíš krátkodobým sídlem. Stejně jako na Hukvaldech byl hrad samozřejmě i obytný. Do dnešní doby se dochovala jen východní část a z jižní strany také pár částí.²¹³ U Hukvald by se ale dala potvrdit obranná funkce, což je doloženo např. v 15. století.²¹⁴

Jak jsem již řekla, tak ve své prvotní fázi sloužil Starý Jičín jako hrad pohraniční. Následná rekonstrukce a přestavba se uskutečnila ve 13. století. Během rozsáhlých úprav se hrad zvětšil. S velkou pravděpodobností byla funkce tohoto hradu strážní. Jednalo se, jak jsem již uvedla, o typ franko–normanského hradu, který se vyznačuje mj. šindelovými střechami. Hrad měl půdorys ve tvaru čtyřúhelníku a hlavní věž se rozkládala na jižní straně. Z jižní strany byl tedy nejspíš ještě před přestavbou umístěn vchod do hradu. Další přestavba se nesla ve stylu gotickém. Hrad byl dovybaven o tvrz, která nebyla hned vedle hradu. Byl vybudován umělý příkop, který byl hluboký 9 metrů a přes něj vedl dřevěný most, který sloužil jako spojení mezi tvrzí a hradem. Palác byl nakloněn směrem na západ.²¹⁵ Vnitřní hrad se skládal z hradního paláce, který ležel na západní straně a pak z kulaté věže.²¹⁶ Do vnitřního hradu vedla cesta po mostě, který stál na pilířích vysoko položené brány. Tam se nachází dnešní vstup. Stará strážní věž se poté spojila s novým hradem, který se také vyznačoval strážní funkcí.²¹⁷

Držba pánů z Kravař měla za následek značné rekonstrukce, opevnění a zlepšení hradu Starý Jičín. Jednalo se o renesanční přestavbu čtyřhranné věže spojené s předhradím podkovitého tvaru. Postavily se stáje a další budovy, které sloužily k hospodářství, a hlavně také studna,²¹⁸ jejíž voda se zde čerpala z nashromážděné dešťové vody, ale také se dovážela.²¹⁹ Za držby Kravařů došlo k rozšíření západní a východní strany o parkán, dále pak na severní straně byly vystavěny palisády, na jižní straně zase vyhlouben příkop s obranným valem. Celý hrad byl doplněn o střílny a opatřen dřevěnými ochozy a nově také cimbuřím. Všechny tyto nové výstavby měly bránit vstupu do hradu nebo alespoň stěžít jeho dobytí.²²⁰

²¹² Tamtéž, s. 4–5.

²¹³ AUGUSTINKOVÁ, L. – KNÁPEK, A. – Martinec, P.: *Hrad Starý Jičín*, s. 25.; TUREK, A.: *Hrad*, s. 7.

²¹⁴ VOJKOVSKÝ, R.: *Hukvaldy*, 6–7.

²¹⁵ TUREK, A.: *Hrad a*, s. 23–24.

²¹⁶ GREPL, E.: *Pět let výzkumů*, s. 19–20.

²¹⁷ VOJKOVSKÝ, R.: *Starý Jičín*, s. 2–3.

²¹⁸ PLAČEK, M.: *Hrady a zámky*, 322.

²¹⁹ TUREK, A.: *Hrad a*, s. 23–24.

²²⁰ Tamtéž, s. 23–25.

Na závěr se dá shrnout, že jde velmi vidět vlastnictví stejného majitele. Strategickou polohu má do jisté míry sice výhodnější Starý Jičín, díky své blízkosti k hranicím, ale Hukvaldy zase těží ze své polohy v centru panství, které bylo do jisté míry více kolonizováno než okolí Starého Jičina. Funkce obou hradů se ale v zásadě také rozděluje, jelikož Starý Jičín se jeví jako klasický strážní hrad, kdežto Hukvaldy ve svém sídle skrývají více funkcí, např. mírně strážní funkci, reprezentativní sídlo, v pozdější době také obrannou funkci, ale jsou hlavně velkou dominantou celé oblasti, jelikož hrad Hukvaldy je, co se týče své rozlohy a velikosti určitě větší než Starý Jičín. Jejich společné znaky můžeme nalézt ve stránce kastelologické. Zevnějškem jsou si velmi podobné a fotografie, sice z dnešní doby, vykazují mnoho společných znaků jako např. místo obou tvrzí, hradní věž apod. Ale také jsou zde rozdíly, jelikož hrad Hukvaldy obsahuje dvě hradní jádra a Starý Jičín pouze jedno. Hrad Hukvaldy nicméně nejspíš vychází z hradu Hückeswagen, kdežto Starý Jičín spadl do vlastnictví Hückeswagenů již jako začínající hrad, takže rozdílnosti jsou určitě nasnadě.

3.4. Dějiny hradu Hukvaldy do počátku 15. století

Někdy před rokem 1316 hrabata z Příboru, Jindřich a Blud o hrad Hukvaldy přišli. Přesný důvod není znám. Můžeme předpokládat, že se dostali do špatné finanční situace a také, že se nestačili bránit výbojům pánů z Kravař. Nebo se zde vyskytl názor Petra Juřáka, který mluví o tom, že Petr II. zastavil hrad Hukvaldy, kdy se poté k této zástavě dostali Dětrich a Jindřich z Fulštejna, kteří jsou roku 1316 titulováni v listině jako páni na Hukvaldech,²²¹ tzn. „czu heckenwald“.²²² Tito majitelé vlastnili i mimo Hukvald Budišov nad Budišovkou. V dalších letech dochází k častému střídání majitelů hradu. Od Dětricha a Jindřicha z Fulštejna hrad odkoupil Jindřich z Kytlic, který byl podle pověsti údajně loupeživým rytířem.²²³

Roku 1347 se hrad definitivně dostal do biskupských rukou.²²⁴ Biskup Jan Volek byl levoboček Václava II. a tedy jeho strýcem byl Karel IV, který ho podporoval. Hrad Hukvaldy Jan Volek vyplatil v roce 1347, kdy se v listině ještě píše o Zdislavcích i Dětrichovicích – „prope castra nostra Hokenwald et Schowensteyn“, které byly součástí této výplaty.²²⁵

²²¹ JUŘÁK, Petr: *Hukvaldy a Budatín*. Ostrava 2018, s. 10–11.

²²² CDM VI, č. 102, č. 342.

²²³ VOJKOVSKÝ, Rostislav: *Hukvaldy*, s. 1–4; MENCLOVÁ, D.: *Hukvaldy*, s. 8.

²²⁴ Tamtéž, s. 3.

²²⁵ MENCLOVÁ, D.: *Hukvaldy*, s. 8–9; CDM, VII, s. 520–521, č. 705.

Pro pochopení této situace je velmi důležitá bula papeže Inocence VI.²²⁶ Tato bula podává informace o tom, že hrad Hukvaldy, v listině psán jako „Hokenwilde“,²²⁷ je darován biskupu Janovi olomouckému, který se o něj má v následujících letech starat. Neboť do této doby byl hrad využíván k velké řadě špatností např. ke krádežím, vypalování apod. Je zde také psáno, že tento hrad byl v dřívějších dobách předáván jako biskupské léno. Jen připomenu, že toto lenní dědictví trvalo již od 13. stol., kdy Frank z Hückeswagenu dal hrad v zástavu olomouckému biskupství.²²⁸ Ale až biskup Jan hrad vyplatil a získal jej právoplatně do svých biskupských statků. Dále papež zakazuje tento hrad poskytovat v léno nebo dědičně. A následně je zde ještě zmíněno, že hrad nesmí být prodán. Součástí biskupského léna byla i frýdlantsko-míšecká část severní Moravy, poté ještě Kozlovice, Tichá, Nová Tichá, polovina Závěšic, část Sedlnice, Sklenov, Petrovice, Trnávka, Chlebovice, Metylovice a město Příbor. Na závěr je doplněn dodatek, který říká, že pokud by chtěl někdo zneužít papežovy vůle, bude postižen nevolí Boha a jeho apoštolů.²²⁹

V roce 1364 byla vydána další listina v Avignonu papežem Urbanem V., která zprostředkovává informaci, že hrad Hukvaldy spadá ke stolním statkům (tzn., že na základě lenní smlouvy se o tyto statky staral leník, který musel plnit různé povinnosti vůči svému pánu/senioru)²³⁰ olomouckého biskupství, kde byl ve funkci právě biskup Jan. Jednalo se vlastně o potvrzení předchozí listiny.²³¹

V polovině 14. století se existence hradu nesla na vlně klidu a byl také často přestavován. Roku 1389 došlo na hradě Hukvaldy k důkladným opravám, jelikož byl mnoho let předtím hrad decimován různými loupežemi a požáry. Po smrti markraběte Jana Jindřicha a císaře Karla IV. se na Moravě rozhořely tzv. markraběcí války mezi Prokopem, Joštem a Janem Soběslavem. Na biskupský stolec nastoupil v této době Mikuláš z Rýzmburka. O hrad Hukvaldy se v tu dobu staral biskupský maršálek Markvart z Wolfsberka a zavázal se službou biskupovi. Jako nástupce Markvarta nastoupil jeho syn Jošt, který dostal od biskupa Mikuláše hrad Hukvaldy do vlastnictví.²³² Během markraběcích válek a sporů mezi Prokopem a Joštem byl hrad poskytnut válečníkům podporujícím biskupa Mikuláše z Riesenburka, který byl

²²⁶ *Codex diplomaticus et epistolaris regni Moraviae VII.* CHYTIL, Josef (ed.). Brno 1860 (Dále jen CDM VII), č. 322, s. 266.

²²⁷ (U názvu *Hokenwilde* můžeme vidět jakousi snahu o poněmčení.) viz CDM VII, č. 322, s. 266.

²²⁸ CDB V-2, s. 75–82, č. 526.

²²⁹ CDM VII, č. 322, str. 266; MENCLOVÁ, D.: *Hukvaldy*, s. 8–9.

²³⁰ BAKALA, J.: *K počátkům lenního zřízení v českém státě*. In: *Slezský sborník*, 57, 1959, s. 378–388.

²³¹ *Codex diplomaticus et epistolaris regni Moraviae IX.* BRANDL, Vincenc (ed.). Brno 1875 (Dále jen CDM IX) č. 345, s. 246.

²³² MENCLOVÁ, D.: *Hukvaldy*, 9–11.

v koalici s Joštem.²³³ Mikuláš z Rýzmburka poté v roce 1396 zastavil hrad svému maršálkovi Joštu z Volfsberka.²³⁴

Konec 14. stol. a začátek 15. století byl ve funkci olomouckého biskupa Jan Mráz, který byl kvůli finančním problémům a nedostatku sil na obranu hradu, nucen zastavit hrad Hukvaldy uherskému králi Zikmundovi Lucemburskému. Toto se mu ale povedlo až napodruhé, jelikož neměl peníze a válku mu vypověděl markrabí Prokop.²³⁵ Biskup své statky pod vidinou ochrany zastavil Zikmundovi, ale ten jej zase kvůli nedostatku financí, hlavně na obranu hradu, zastavil kastelánu Jurovi z Messenpeku. Tato zástava se týkala Hukvald, Sklenova, Kozlovic, města Brušperk, Ostravy a dalších.²³⁶ Obranu hradu a Ostravy tak měl na starost kapitán Jakub Ščeněti z Bělin, kterému ji svěřil Zikmund Lucemburský.²³⁷ V roce 1400 se objevuje název „hrad Hukvaldy“, předtím se jednalo jen o Hukvaldy, které znamenaly panství i hrad.²³⁸

²³³ VOJKOVSKÝ, R.: *Hukvaldy*, s. 4–5.

²³⁴ JUŘÁK, P.: *Hukvaldy*, s. 12.

²³⁵ Tamtéž, s. 12.

²³⁶ ADAMUS, Alois (ed.): *Codex diplomaticus civitatis Ostraviae*. Moravská Ostrava 1929, č. 14, s. 23–24.

²³⁷ VOJKOVSKÝ, R.: *Hukvaldy*, s. 6–7; JUŘÁK, P.: *Hukvaldy*, s. 12.

²³⁸ MUSIL, F. – WOLF, V.: *Hrad Hukvaldy ve vývoji*, s. 25–37.

4. Závěr

Tato práce se zabírala historií hradu Hukvaldy především v druhé polovině 13. století. Avšak dějiny hradu jsou prozkoumány až do počátku 15. století. V této práci je také několik kapitol pojato jako srovnání hradů, přesněji srovnání hradu Hukvaldy se Starým Jičínem a poté srovnání hradu Hukvaldy s hrady Hückeswagen a Osek.

V českých zemích v tuto dobu vládou Přemyslovci, přesněji se práce týká Přemysla Otakara I. až po Přemysla Otakara II. Avšak s ohledem na zaměření mé práce je pro vznik budoucího hradu Hukvaldy důležitý hlavně Přemysl Otakar I. Co se týče Moravy, tak Moravské markrabství v této době spadá do rukou jeho bratra Vladislava Jindřicha. A právě s králem Přemyslem Otakarem I. se váže ona událost, která přivedla Arnolda z Hückeswagenu do Českých zemí, kdy se Arnoldovi nepovedlo sjednat sňatek české princezny Anežky s anglickým králem Jindřichem III, ale i tak byl za své služby odměněn králem a získal území na Moravě s hradem Starý Jičín. Syn Arnolda, Frank z Hückeswagenu, který mimo jiné založil např. město Příbor, přišel roku 1260 o své panství v Poryní, odkud Hückeswagenové pocházeli a byl také nucen kvůli špatné ekonomické situaci prodat hrad Starý Jičín Bludovi z Pňovic. V druhé polovině 13. století se k hradu Hukvaldy váže také Bruno ze Schauenburka, jelikož ten v lenní držbě zprostředkoval Frankovi z Hückeswagenu západní část panství. Biskup Bruno byl znám také proto, že zúročil zkušenosti ze své domoviny a vytvořil lenní systém, který se velmi osvědčil. Jeho testament vydaný roku 1267 se právě o lenní držbě Hückeswagenů zmiňuje. Jednalo se o lenní držení újezdu, který se rozkládal od soutoku řek Odry se Sedlnicí po Starou Ves, Rosenowe, Hrabowou až po řeku Ostravici. Východní část tohoto panství připadla biskupství. Nejspíš v této době, kdy se Frankovo panství rozdělilo a zůstala mu jen polovina, začal uvažovat o stavbě hradu na Hukvaldech.

Hrad Hukvaldy je doložen roku 1285, kdy tuto lenní držbu držel již Frankův syn Jindřich, který se tituloval jako Jindřich de Hukvald. Podle mého názoru by také Frank z Hückeswagenu mohl být začínajícím stavitelem hradu a hrad později dostavěl Jindřich, který je prameny doložen tedy jako první držitel hradu. Jednalo by se tedy o společnou stavbu obou. Poslední záznamy o tomto rodě se týkají Jindřicha a Bluda, hrabat z Příbora, kteří pokračovali v kolonizaci hukvaldského okolí. Založili např. město Frenštát nebo Kozlovice. Také celou dobu své držby byli zavázáni olomouckému biskupství jako jejich otec. Po roce 1306 se ale už Hückeswagenové v historických pramenech neobjevují.

Hrad Hukvaldy byl a stále je velmi významným hradem moravské historie. Jeho skryté počátky podle starší historiografie spojované s Arnoldem z Hücekewagenu, byly již v zásadě rozluštěny. Arnold je sice doložen v několika listinách z první poloviny 13. století pod titulaturou „de Hugenswald, de Hucewahe“ apod., ale dnes víme, že se jedná buď o falza, nebo o listiny, které se netýkají samotného hradu. Také se tak mohl Arnold titulovat podle svého původního sídla v Porýní. Zakladatelem hradu ale být nemohl, jelikož historici a stavebně-historická podoba hradu dokazuje, že byl postaven až v 2. pol. 13. století. Arnold byl nejspíš pouze zakladatelem obce nebo samotného panství Hukvaldy. Jeho syn Frank byl později známý hlavně díky prodeji panství, které bylo pravděpodobně zapříčiněno vpády Tatarů a následnými ekonomickými problémy. Z mého pohledu bylo panství opravdu velké, kdy zmenšení, které musel Frank z Hückeswagenu učinit, bylo prospěšné a to z důvodu menších nákladů na rozvoj jiného hradu, tím míním Starý Jičín. Biskup Bruno ze Schauenburka provedl podle některých historiků na hradě Hukvaldy určité úpravy. Jednalo se o postavení východní části hradu. Brunovy aktivity spjaté s Hukvaldami by se daly zakončit informací, že za jeho episkopátu se obě části hradu, jak západní tak východní spojily a utvořily celek, který známe dodnes.

Pokud bychom měli shrnout funkci hradu Hukvaldy, tak se jedná o poněkud komplikovanou otázku, protože v průběhu staletí, které zkoumám, se jeho funkce měnila. Nedá se pochybovat o tom, že hrad sloužil Hückeswagenům jako centrum panství. Z důvodu stavby hradu Hukvaldy vlastně opustili a prodali hrad Starý Jičín, takže funkci jejich rezidence plnily Hukvaldy. V době držby hradu tímto rodem se také jednalo o jakési strážní místo. Za zmínku stojí, že hrad se v tomto ohledu velmi podobal Starému Jičínu, který jako strážní hrad dlouhou dobu sloužil. Obranným prvkem Hukvald ve 13. století byla tzv. motta, což byla tvrz umístěna před hradem jako místo počítající s prvním útokem nepřátel. Ryze obrannou funkci hradu ale můžeme doložit až v 15. století.

Původní rodový hrad Hückeswagen podle získaných informací sloužil jako model hukvaldského hradu. Oba hrady totiž vykazují několik společných znaků. Název hradu Hukvaldy je také nejspíš odvozen právě od Hückeswagenu. Určitě se také nedá popřít výhodnější strategická poloha hradu Hückeswagen, kolem kterého se nacházela spousta bažin a rybníků. Jelikož se podoba hradu do dnešní doby nedochovala, tak nemáme moc možností, jak ji porovnat, ale podle situačních plánů, které jsem měla k nahlédnutí, můžu konstatovat, že Hückeswagenové použili mnoho svých zvyků a zkušeností při stavbě hradu Hukvaldy právě od hradu Hückeswagen. Tvrz nejspíš byla stejná, akorát byla umístěna o něco níž, takže se do ní dalo vcházet pouze shora. Taktéž hlavní věž byla umístěna v podobném místě jako na

Hukvaldech. Avšak rozlohou se oba hrady rozdělují. Hückeswagen je víc nahuštěn na jednom prostoru, kdežto Hukvaldy jsou velmi rozlehlé.

Ke srovnání hradů Hukvaldy s hradem Starý Jičín existuje řada důvodů už jen proto, že hrady patřily ve 13. století stejným majitelům tedy rodu Hückeswagenů. První zmínka o hradu Starý Jičín pochází z roku 1240, což je asi čtyřicet let před první zmínkou o hradě Hukvaldy. Jednalo se o listinu, kterou nechal Arnold z Hückeswagenu se svou manželkou na hradě Starý Jičín vyhotovit. Starý Jičín měl z počátku funkci strážního hradu, která se udržela až do ztráty hradu Hückeswagenu. Jednalo se o hlavní strážící hrad v úvalu Odry. Velikou výhodou Starého Jičina bylo umístění vedle obchodní stezky, ovšem tato výhoda se v pozdější době stala nevýhodou. Hukvaldská oblast měla výhodu v intenzivnějším osídlení, oblast Starojičína nedokázali Hückeswagenové dostatečně osídlit, aby jim to později nahrávalo v udržení této oblasti. Hukvaldy a Starý Jičín se v době Franka z Hückeswagenu ocitly v jakémsi střetu, jelikož nejdříve tento rod držel Starý Jičín, který poté nahradily Hukvaldy, a význam Starého Jičina tak byl značně umenšen. Pozornost byla kladena hlavně na Hukvaldy a Příbor. Celkově oba hrady mají mnoho společných znaků jako např. umístění hlavní věže. Také je důležité říci, že oba hrady na svou obranu nejdříve používaly tvrze postavené před hradem, které sloužily jako první nárazová oblast. U hradu Hukvaldy se jednalo o tzv. mottu, která byla vybudována v první polovině 13. století. Starý Jičín zase obsahoval příhradek, který sloužil ke stejnému účelu. Dispozice obou hradů je ale rozdílná. Hrad Hukvaldy je totiž složen ze dvou stavebních jader, kdežto Starý Jičín jen z jednoho.

Hrad Osek, který jsem také vybrala ke srovnání, má podobnou minulost jako hrad Hukvaldy, sloužil jako rovněž rezidence rodu. Také se zde nacházelo mnoho padělků a fálz, které historii Oseku zkreslují. Hrad Osek je ovšem hradem královským, který se zastavil v první fázi vývoje, není tedy hradem šlechtickým, Václav I. pověřil rod Hrabšiců stavbou hradu. Svou rozlehlostí jsou si oba hrady velmi podobné. Můžu zmínit, že se zde také jako na Hukvaldech nacházela pláň volného prostoru uvnitř hradu. Okrouhlá věž plnila stejnou funkci jako na Hukvaldech, i když na Oseku byla o něco větší. Co se týče kastelologie, tak i podle obrazového materiálu vypadají věže velmi podobně. Avšak hrad Osek je určitě rozlehlejší než hrad Hukvaldy, protože je postaven na třech hradních jádrech, kdežto Hukvaldy na dvou.

Ve 14. století po vytracení Hückeswagenů z veškerých pramenů, docházelo na Hukvaldech k častému střídání majitelů, až roku 1437 hrad zcela získalo biskupství. Během tohoto století však Hukvaldy zažívaly dobu temna, jelikož byly decimovány požáry a loupežnými výpravami. Roku 1400 po zastavení hradu kastelánovi Jurovi z Messenpeku, se

objevuje první název „hrad Hukvaldy.“ Je míněn slovně už i hrad, předtím tituly představovaly pouze termíny jako z Hukvald apod.

5. Seznam pramenů a literatury

Prameny

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II. FRIEDRICH, Gustav (ed.). Praha 1912.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae III/1. FRIEDRICH, Gustav (ed.). Praha 1942.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae III/2. FRIEDRICH, Gustav – KIRSTEN, Zdeněk (edd.). Praha 1962.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae IV-1. ŠEBÁNEK, Jindřich – DUŠKOVÁ, Sáša (edd.). Praha 1962.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, V-2. ŠEBÁNEK, Jindřich – DUŠKOVÁ, Sáša (edd.): Praha 1981.

Codes diplomaticus et epistolaris regni Moraviae III. BOČEK, Antonín: (ed.). Olomouc 1841.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Moraviae IV. BOČEK, Antonín (ed.). Olomouc 1845.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Moraviae V. BOČEK, Antonín – CHYTIL, Josef (edd.). Brno 1850.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Moraviae VI. CHYTIL, Josef (ed.). Brno 1854.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Moraviae VII. CHYTIL, Josef (ed.). Brno 1860.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Moraviae VIII. BRANDL, Vincenc (ed.). Brno 1874.

Codex diplomaticus et epistolaris regni Moraviae IX. BRANDL, Vincenc (ed.). Brno 1875.

Codex diplomaticus civitatis Ostraviae I, ADAMUS, Alois (ed.). Moravská Ostrava 1929.

Urkundenbuch für die Geschichte der Niederreins I. LACOMBLET, Theodor. J. (ed.). Düsseldorf 1840.

Urkundenbuch für die Geschichte der Niederreins II. LACOMBLET, Theodor. J. (ed.). Düsseldorf 1846.

Stavebně–historické popisy

AUGISTINKOVÁ, Lucie – ROŠOVÁ, Romana: *Hrad Starý Jičín (stavebně–historický průzkum)*. Ostrava 2005. Uloženo v Národním památkovém ústavu, pobočka Ostrava.

LÍBAL, Dobroslav – VILÍMKOVÁ, Milada – HEROUTOVÁ, Marie: *Státní hrad Hukvaldy (stavebně historický průzkum)*, SÚRPMO Praha 1965. Uloženo v Národním památkovém ústavu, pobočka Ostrava.

Literatura

- ANTONÍN, Robert: *České země za posledních Přemyslovců I.: (1192–1253)*. Praha 2012.
- ANTONÍN, R.: *Ostrava středověká: Poddanské město v politickém vývoji vrcholného středověku*. In: ANTONÍN, Robert a kol.: Ostrava: Počátky a vývoj středověkého města. Ostrava 2017, s. 17–27.
- AUGUSTINKOVÁ, L. – KNÁPEK, A. – MARTINEC, P.: *Hrad Starý Jičín*. Ostrava, 2014.
- BAKALA, Jaroslav: *Nástup emfyteutické kolonizace a její úloha při stabilizaci feudální společnosti v českých zemích*. Časopis Slezského muzea–B Brno, 33, 1983, s. 97–104.
- BAKALA, J.: *K počátkům lenního zřízení v českém státě*. In: Slezský sborník, 57, 1959, s. 378–388.
- BAKALA, Jaroslav: *Osídlení Místecka a Brušperska v období vrcholného feudalismu*. Frýdek–Místek 1983.
- BAKALA, Jaroslav: *Příborsko–hukvaldské léno v 13. a 14. století*. In: Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín, č. 38, 1986, s. 5–14.
- BAKALA, J.: *Založení města Příbora*. In: Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín 17, 1976, s. 4–14.
- BALETKA, Tomáš: *Na třetí pak straně Proskovice a Hrabová. Konec jednoho mýtu a nový pohled na stav severovýchodní Moravy ve 13. století*. In: Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín 51, 1997, s. 4–15.
- BÁRTA, Stanislav: *Bruno ze Schaumburka a jeho role v politice Přemysla Otakara II.* In: Pocta králi. K 730. výročí smrti českého krále, rakouského vévody a moravského markraběte Přemysla Otakara II / Brno–Znojmo : Matice moravská, 2010 s. 73–79.
- BLÁHOVÁ, Marie – FROLÍK, Jan – PROFANTOVÁ, Nad'a: *Velké dějiny země Koruny české*. Sv. 1., do roku 1197. Praha 1999.
- BLANKERTZ, Wilhelm: *Schloß Hückeswagen*. Burscheider Zeitung, Burscheid Juli. 1940, z. 1.
- BERGER, Karl: *Die Besiedlung des deutschen Nordmährens im 13. und 14. Jahrhunderte*. Brünn 1933.
- BOLINA, Pavel: *Ke vlivu biskupa Bruna se Schaumburku na vývoj moravské hradní architektury*, Archaeologia historica, 11, 1986, s. 175–187.
- DOHNAL, Miloň: *Hukvaldské panství v období středověké kolonizace*. In: Sborník prací Pedagogické fakulty v Ostravě C-22, 1987, s. 3–15.
- DURDÍK, Tomáš: *Nástin vývoje českých hradů ve 12.–13. století*. Archaeologia historica 3, 1978, s. 41–52.

- DURDÍK, T.: *Problematika výzkumu hradu v Čechách*. *Archaeologia Historica*, 6, 1981, s. 7–17.
- DURDÍK, Tomáš – KLÁPŠTĚ, Jan: *Dva pohledy na počátky hradu Riesenburk*. *Archeologické rozhledy* 44, č. 2, 1992, s. 266–276.
- FELIX, Jiří: *Hrad Hukvaldy*. Ostrava 1925.
- GALUŠKA, Luděk – KOUŘIL, Pavel – MITÁČEK, Jiří: *Východní Morava v 10. až 14. století*. Brno 2008.
- GREPL, Emanuel: *Pět let výzkumů na hradě Starý Jičín*. In: *Vlastivědný sborník okresu Nový Jičín*, 1975, 16, s. 19–23.
- HARLEK, Woldemar: *Beiträge zur Kenntnis der Vergangenheit des Bergischen Landes in skizzen zur Geschichte von Amt und Freiheit Hückeswagen*. Düsseldorf 1890.
- HOSÁK, Ladislav: *Historický místopis země Moravskoslezské*. Praha 1938.
- HOSÁK, Ladislav: *Nejstarší dějiny Ostravy a Ostravska*. In: *Ostrava*, č. 1., 1963, s. 33.
- HRABOVÁ, Libuše: *Biskup Bruno ze Schauenburgu a hospodářské přeměny na Moravě ve XIII. století*. In: *Sága moravských Přemyslovců. Život na Moravě od XI. do počátku XIV. století*. Sborník a katalog výstavy pořádané Vlastivědným muzeem v Olomouci a Muzeem města Brna k 700. výročí tragické smrti Václava III., posledního českého krále z dynastie Přemyslovců. Olomouc, 2006, s. 145–152.
- LEHKÝ, Ivan: *Malý „obří“ hrad Rýzmburk*. In: KULJAVCEVA HLAVOVÁ, Jana – KOTYZA, Oldřich – SÝKORA, Martin: *Hrady českého severozápadu*. Most 2012, s. 149–204.
- JAN, Libor: *Věrně po boku svého krále. Bruno ze Schauenburku*. In: JAN, Libor – DRAHOŠ, Zdeněk (ed.) a kol.: *Osobnosti moravských dějin I*, Brno 2006, s. 63–76.
- LINHART, František: *Místecký okres*, Brno 2009
- LINHART, František: *Vlastivěda moravská – místecký okres*, Brno 2009.
- JANIŠ, Dalibor: *Rozsah újezdu Franka z Hückeswagenu a statky olomouckého biskupství na severovýchodní Moravě*. In: GALUŠKA, Luděk – KOUŘIL, Pavel – MITÁČEK, Jiří: *Východní Morava v 10. až 14. století*, Brno 2008 s. 195–203.
- JUOK, Jiří – KOVÁŘOVÁ, Stanislava – LOUKOTKA, Lubomír – URBANEC, Jiří – VLACH, Bohumil: *Dějiny města Příbora*. Příbor 2002.
- JUŘÁK, Petr: *Hukvaldy a Budatín*. Ostrava 2018.
- KNIPPING, Richard: *Die Regesten der Erzbischöfe von Köln*. Der Gesellschaft für rheinische Geschichtstudne, Bonn 1909, č. 49. s. 8
- KONEČNÝ, Bohuslav: *Hrad Hukvaldy*, Ostrava 1963.
- KOSS, Rudolf: *Mocran et Mocran*, Praha 1928.

- MENCLOVÁ, Dobroslava: *Hukvaldy. Státní hrad a památky v okolí*. Praha 1963.
- MĚŘÍNSKÝ, Zdeněk: *Historický vývoj východní Moravy v 10. až 14. století a přínos archeologie k poznání jejich dějin*. In: GALUŠKA, Luděk – KOUŘIL, Pavel – MITÁČEK, Jiří: *Východní Morava v 10. až 14. století*. Brno 2008, s. 16–17.
- MUSIL, František – WOLF, Vladimír: *Hrad Hukvaldy ve vývoji moravské kastelologie*. In: *Hukvaldské etudy. Sborník studií in memoriam profesora Miloně Dohnala (14. 6. 1924–30. 3. 2004)*, Ostrava 2004, s. 25–37.
- PLAČEK, Miroslav: *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 1999.
- ROTH, F.W.S.: *Sine die Briefsammlung des Propstes Ulrich von Steinfeld aus dem 12. Jahrhundert*. In der Zeitschrift des Achener Geschichtsbereins, 18, 1896, s. 249.
- POLÁŠEK, Jaromír – POLÁŠKOVÁ, Jiřina: *Založili Hückeswagenové hukvaldský hrad?* In: POLÁŠEK, Jaromír – POLÁŠKOVÁ, Jiřina: *Archeologie Moravy a Slezska, Kopřivnice, Hulín, Frýdek – Místek, Havířov*, 2003, roč. 3, s. 174–182.
- PROKOP, August: *Die Markgrafschaft Mähren I*. Brünn 1904.
- PSÍK, Richard.: *1267 závět Bruna ze Schauenburku, olomouckého biskupa*. In: ANTONÍN, R. a kol.: *Ostrava: Počátky a vývoj středověkého města*. Ostrava 2017. s. 9–15.
- SEDLÁČEK, August: *Hrady, zámky a tvrze království českého. Litoměřicko a Žatecko*. Praha 2000.
- SODINA, Miroslav: *Lenni listiny biskupa Bruna*. In: *Sborník archivních prací*, 24, 1974, s. 426–460.
- SOMMER, Tomáš: *Nástup Bruna ze Schauenburka na biskupský stolec v Olomouci*. In: KALOUS, Antonín – STEJSKAL, Jan – ŠRÁMEK, Josef: *Jedinec a evropská společnost od středověku do 19. století*, Olomouc 2014, s. 129–145.
- SOMMER, Petr – TŘEŠTÍK, Dušan – ŽEMLIČKA, Josef (Ed.): *Přemyslovci. Budování českého státu*. Praha 2009.
- SYCHRA, David: *Raná církevní kariéra Bruna ze Schauenburka (1229–1245)*. *Časopis Matice moravské*, 136, 2017, s. 37–47.
- TRÁVNÍČKOVÁ, Nela: *Rod z Hückeswagenů a jeho působení na severní Moravě*. Ostrava 2016. (nepublikovaná bakalářská práce katedry historie FF Ostravské univerzity).
- TUREK, Adolf: *Hrad a panství Starý Jičín*. Nový Jičín 1978.
- VACULÍK, Eduard: *Pod Hukvaldy se starým zámkem*. Zvláštní otisk z „Učitele“, Brno 1904, s. 3–6 a 14.
- VANIČEK, Vratislav: *Velké dějiny země Koruny české. Sv. 2., 1197–1250 /*. Praha 2000.

- VOJKOVSKÝ, Rostislav: *Hukvaldy. Hrad východně od Příbora*. Dobrá 2002.
- VOJKOVSKÝ, Rostislav: *Starý Jičín: zřícenina hradu západně od Nového Jičína*. Dobrá 2005.
- WIHODA, Martin: *Vladislav Jindřich*. Brno 2019.
- WIHODA, Martin – ŽEMLIČKA, Josef: *Zlatá bula sicilská. Mezi mýtem a realitou*. Praha 2014.
- ZIEGLER, Paul: *Die Grafen von Hückeswagen in Mähren : ein Beitrag zur Siedlungsgeschichte Nordostmährens*. Brünn 1943.
- ŽÁČEK, Rudolf: *Dosavadní výsledky archeologického výzkumu na hradě Hukvaldy*. Vlastivědný časopis okresů Frýdek-Místek a Karviná, roč. 17, 3, 1974, s. 19–22.
- ŽEMLIČKA, Josef: *Ekonomika českých zemí v období přechodu od raného k vrcholnému feudalismu*. Folia Historica Bohemica, Praha, 1, 1979, s. 109–129.

6. Resumé

The main part of this work focuses on Hukvaldy Castle in the 13th century. This castle is located in the northeast of Moravia. In my work, I focus on the history of the castle in the 13th and 14th centuries. My goal is to present how Hukvaldy Castle looked from the outside and also from the inside in the 13th century. Then I deal with the question of who was the founder of the castle. The early history of the castle is shrouded in mystery, but the sources of the castle's construction date back to the period between 1260–1285 when it was built by Jindřich of Příbor. A shorter part of this work is devoted to the family of Hückeswagen who came to northeastern Moravia in the first half of the 13th century. The life of Arnold of Hückeswagen, long considered the founder of the castle, is outlined. Then Frank from Hückeswagen and his relations with Bruno from Schauenburg. Bishop Bruno himself is also mentioned more in this work with regard to his bequest and activities in Moravia during his episcopate. Finally, with regard to this family, I also focus on Jindřich and his brother Blud who were the last members of the Hückeswagen family and are last found in the documents of 1306. I also try to outline the similarities between Hukvaldy Castle and Hückeswagen Castle which served the Hückeswagen family as their primary residence. I am trying to find out if it was the exit of Hukvaldy Castle. A small part of the work is also devoted to a comparison with the Osek castle which also shows several similarities with Hukvaldy. In the last chapter, a comparison between the castles of Starý Jičín and the castle of Hukvaldy is discussed. Both castles were held by the same owner for a certain period of time and there are many similarities and common features between them, such as the appearance of both buildings.

7. Seznam obrázků

Obrázek 1: Letecký pohled na hrad Hukvaldy, nejspíš mezi lety 1270–1280. In:

<https://dbcsx3kp2k1lc.cloudfront.net/files/39/39d37990-92c4-40d6-9998-906de8683608.jpg?v=20220329083304> [cit. 14. 8. 2022].

Obrázek 2: Třetí hradní brána Hukvald 1270–1280. In:

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/63/Hukv09.JPG/1200px-Hukv09.JPG> [cit. 14. 8. 2022].

Obrázek 3: Dnešní vstup do hradu Hukvaldy. In:

https://overenorodici.cz/_data/gallery/610b946163ca5_image.jpg [cit. 14. 8. 2022].

Obrázek 4: Pohled na mottu vpravo, dále pak na kapli sv. Ondřeje. In:

https://polar.cz/data/gallery/modules/polar/news/articles/images/20210420143142_488/715x402.jpg. [cit. 14. 8. 2022].

Obrázek 5: Situační plán hradu Hukvaldy. In: převzato ze stavebně–historického průzkumu Dagmar Černoušková, *Hrad Hukvaldy, dílčí stavebně historické posouzení objektu tzv. kulatiny*, Brno 1993, neznačeno, uloženo Národní památkový ústav, pobočka Ostrava. [cit. 15. 8. 2022].

Obrázek 6: Palác hradu Hukvaldy z let 1270–1280. In:

[Hukvaldy 27.jpg \(800×511\) \(stredovek.com\)](https://www.stredovek.com/Hukvaldy_27.jpg) [cit. 14. 8. 2022].

Obrázek 7: Hrad Starý Jičín, hlavní věž s hradbou. In:

https://d48-a.sdn.cz/d_48/c_img_G_C/NNhBuWW.jpeg?fl=res,600,400,3,ffffff [cit. 14. 8. 2022].

Obrázek 8: Letecký pohled na Hrad Starý Jičín, zhruba 13. století. In:

<https://dbcsx3kp2k1lc.cloudfront.net/files/85/85efb325-34bd-4edc-a883-0039d2fdd79a.jpg?v=20220506151056>. [cit. 14. 8. 2022].

Obrázek 9: Dnešní zámek Hückeswagen. In:

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/2/2e/H%C3%BCckeswagen_-_Auf%27m_Schloss_-_Schloss_23_ies.jpg. [cit. 14. 8. 2022].

Obrázek 10: Pečetí Arnolda z Hückeswagenu, Adely z Hückeswagenu, Heinricha z Hückeswagenu, Franka z Hückeswagenu, Bluda a Jindřicha z Příbora. In: Ziegler, Paul: Die Grafen von Hückeswagen in Mähren. Brno 1943, s. 87. [cit. 14. 8. 2022].

Obrázek 11: Hlavní věž hradu Osek (donjon). In:
https://d15-a.sdn.cz/d_15/c_img_gQ_d/v4VEU1.jpeg [cit. 14. 8. 2022].

Obrázek 12: Fáze stavebního vývoje (černě: 1250–1278). In: LEHKÝ, Ivan: *Malý „obří“ hrad Rýzmburk*. In: KULJAVCEVA HLAVOVÁ, Jana – KOTYZA, Oldřich – SÝKORA, Martin: Hradý českého severozápadu. Most 2012, s. 192. [cit. 15. 8. 2022].

8. Obrazová příloha

Obrázek 1: Letecký pohled na hrad Hukvaldy, nejspíš mezi lety 1270–1280.

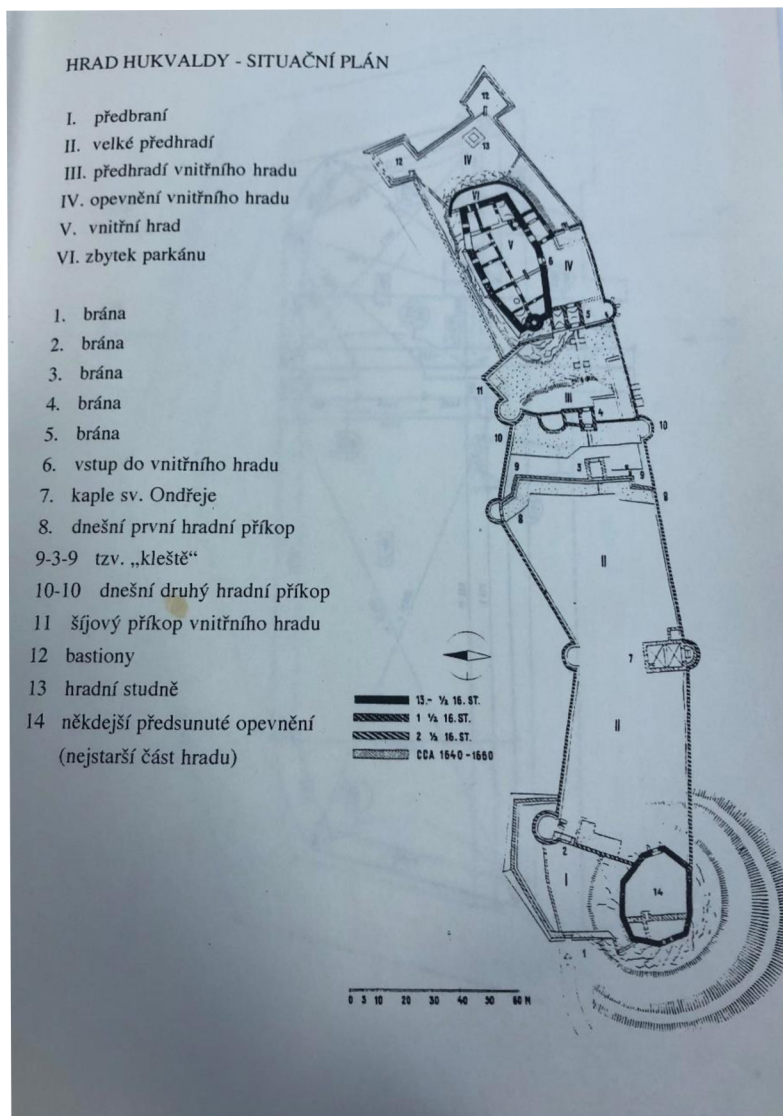
Obrázek 2: Třetí hradní brána Hukvald 1270–1280.

Obrázek 3: Dnešní vstup do hradu Hukvaldy.

Obrázek 4: Pohled na mottu vpravo, dále pak na kapli sv. Ondřeje.

Obrázek 5: Situační plán hradu Hukvaldy.

Obrázek 6: Palác hradu Hukvaldy z let 1270–1280.

Obrázek 7: Hrad Starý Jičín, hlavní věž s hradbou.

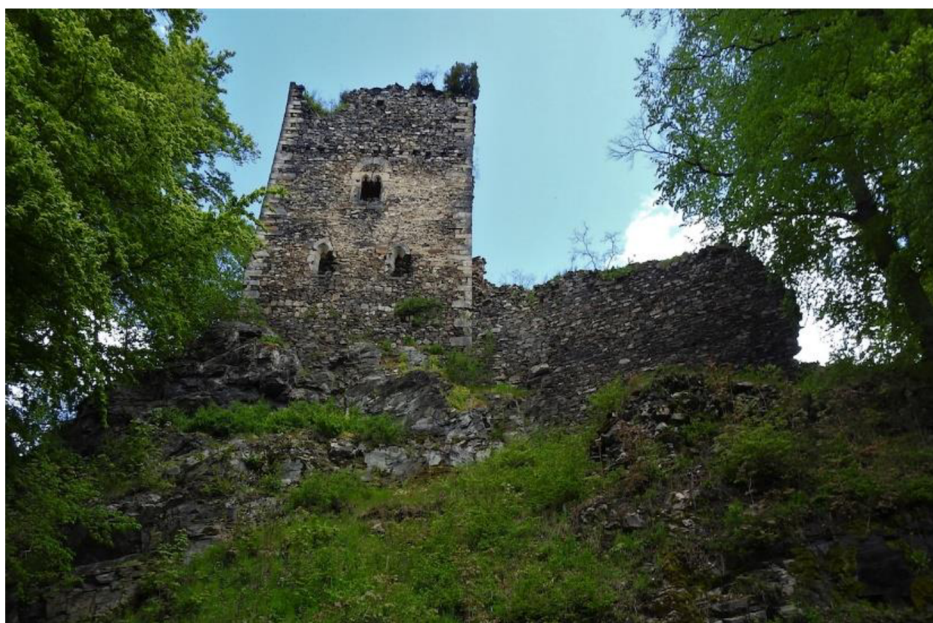
Obrázek 8: Letecký pohled na Hrad Starý Jičín.

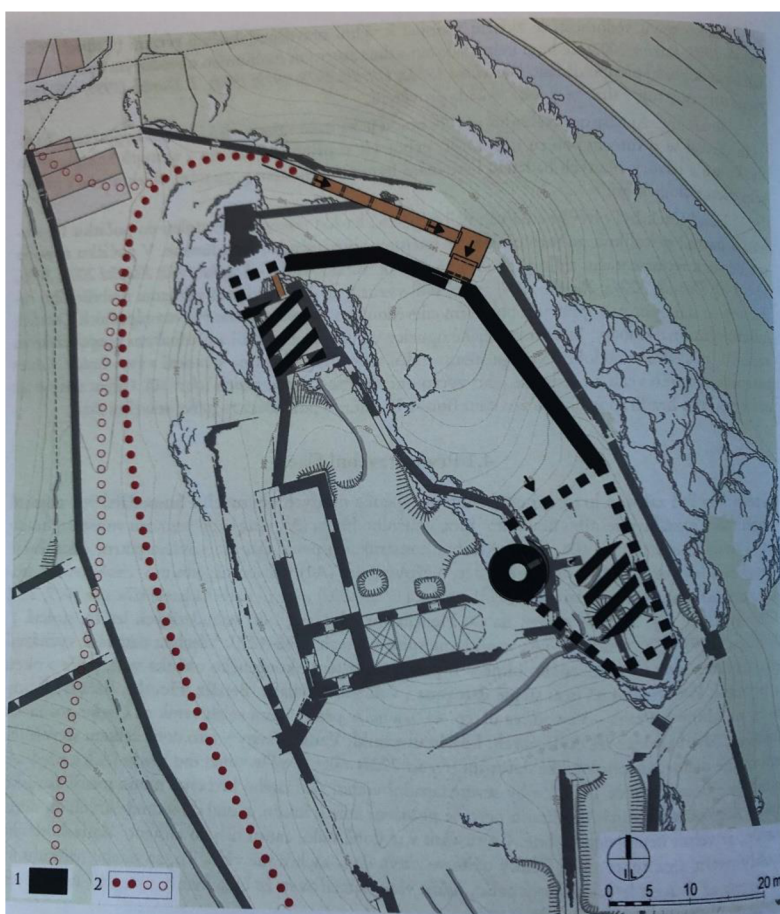
Obrázek 9: Dnešní zámek Hückeswagen.

Obrázek 10: Pečeti Arnolda z Hückeswagenu (1), Adely z Hückeswagenu (2), Heinricha z Hückeswagenu (3), Franka z Hückeswagenu (4), Bluda a Jindřicha z Příbora (5).

Obrázek 11: Hlavní věž hradu Osek.

Obrázek 12: Fáze stavebního vývoje (černě: 1250–1278).